

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Kateřina Skřivanová

Význam hudby v životě osob se sluchovým postižením

Olomouc 2020

vedoucí práce: doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.

Prohlašuji tímto, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu bibliografických citací.

V Olomouci dne: .....

Poděkování

Chtěla bych moc poděkovat doc. Mgr. Jiřímu Langerovi, Ph.D. za odborné vedení a pomoc při zpracování bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala Ing. Lukáši Skřivanovi za pomoc s grafickou stránkou práce a všem respondentům, kteří mi poskytli rozhovor do praktické části bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ	8
1.1 Terminologie.....	8
Sluchové postižení.....	8
Sluchová vada a sluchová porucha.....	8
Nedoslýchavost (hypakuze)	8
Neslyšící	9
Hluchoslepota.....	9
Presbyakuzie (stařecká nedoslýchavost)	10
Hluchoněmota	10
Osoba se sluchovým postižením	11
Neslyšící s velkým N.....	11
1.2 Klasifikace sluchového postižení.....	12
1.2.1 Podle období vzniku.....	12
1.2.2 Podle místa vzniku	14
1.2.3 Podle stupně sluchové ztráty	14
1.3 Fyziologie a patologie lidského sluchu.....	16
1.3.1 Fyziologie lidského sluchu.....	16
1.3.2 Patologie lidského sluchu.....	18
1.4 Komunikace	21
1.4.1 Většinový jazyk.....	21
1.4.2 Odezírání	21
1.4.3 Prstové abecedy.....	22
1.4.4 Znakové systémy	22
2 VÝZNAM HUDBY V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA.....	26
2.1 Vývoj/historie významu hudby u člověka	26
2.2 Hudební vkus a emoce	26
2.3 Jaký má na nás hudba vliv	28
2.4 Vnímání hudby prostřednictvím těla	28
2.5 Hudba jako léčebná metoda.....	28
2.6 Hudba ve výchově a vzdělávání	30

3 KULTURA NESLYŠÍCÍCH.....	32
3.1 Vznik uměleckého tlumočení	32
3.2 Hudba a zpěv	33
3.2.1 Soubory zaměřené na tlumočení a interpretaci hudby pro neslyšící	34
3.3 Divadlo.....	35
3.3.1 Soubory zaměřené na tlumočení divadla pro neslyšící	40
3.4 Poezie.....	40
3.5 Film.....	41
3.5.1 Awi film	41
3.6 Humor neslyšících	42
PRAKTICKÁ ČÁST.....	43
Interpretace výsledků a diskuze	50
ZÁVĚR	53
SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....	55
SEZNAM ILUSTRACÍ.....	60
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

Hudba znamená pro mnoho lidí neoddělitelnou součást jejich života. Dokáže mobilizovat tělesnou i duševní stránku jedince, který hudbu v daný okamžik poslouchá. Umí téměř okamžitě změnit celkové rozpoložení člověka. Vede lidi k zamyšlení a je jedním z faktorů, který napomáhá ke schopnosti projevovat lásku a soucit. Prostřednictvím hudby lidé vzpomínají na své blízké, kteří už mezi námi nejsou, nebo na cokoliv, co prožili.

Ke zvolení tohoto tématu mě inspirovala láska k hudbě. Chtěla jsem ji propojit s mou výběrovou pedii, kterou je surdopedie a vzniklo z toho téma Význam hudby v životě osob se sluchovým postižením. Na tématu bylo lákavé samotné spojení hudby a světa sluchově postižených. Cílem této bakalářské práce je zjistit jaký má hudba význam pro osoby se sluchovým postižením. Jak hudbu vnímají, jak moc je pro ně v životě důležitá.

Pro dosažení hlavního cíle bakalářské práce byly vymezeny cíle dílčí, které jsou následující:

- vymežit problematiku sluchového postižení,
- popsat klasifikaci sluchového postižení podle období vzniku, místa vzniku a stupně sluchové ztráty,
- popsat význam hudby v životě člověka,
- popsat kulturu neslyšících,
- praktická část, která se věnuje rozhovorům s osobami se sluchovým postižením.

První kapitola práce se věnuje sluchovému postižení obecně. Jsou v ní definovány pojmy, které mezi laickou i odbornou veřejností leckdy splývají. Dále jsou popsány klasifikace sluchového postižení, a to jak z hlediska období vzniku, místa vzniku, tak i podle stupně sluchové ztráty. U sluchového postižení není opomenuta ani fyziologie a patologie lidského sluchu. Závěr kapitoly se věnuje komunikaci, kde jsou popsány různé komunikační systémy, jako jsou například většinový jazyk, odezírání, prstové abecedy nebo znakové systémy.

Druhá kapitola pojednává o významu hudby v životě člověka. Blíže se pak věnuje vývoji významu hudby u člověka, dále hudebnímu vkusu a emocím, tomu, jaký má na nás hudba vliv nebo možnostem, jak lze vnímat hudbu prostřednictvím vlastního těla. Ke konci se kapitola zabývá hudbou jako léčebnou metodou a hudbou používanou ve výchově a vzdělávání.

Kultuře neslyšících je zasvěcena třetí kapitola. Je v ní blíže popsána interpretace hudby prostřednictvím znakového jazyka včetně souborů, které se této aktivitě věnují. Další oblastí, které se tato kapitola věnuje je tlumočení divadla, poezie, film a humor ve světě neslyšících.

Praktická část bakalářské práce se zabývá rozhovory s osobami se sluchovým postižením, kde se zaobírá otázkami ohledně významu hudby v životě těchto lidí. Jakým způsobem hudbu vnímají, jak je pro ně v životě důležitá apod.

1 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ

Kapitola se zabývá problematikou sluchového postižení (terminologií, klasifikací sluchového postižení, fyziologií a patologií lidského sluchu a komunikací osob se sluchovým postižením).

1.1 Terminologie

Sluchové postižení

Termín sluchové postižení se používá až tehdy, kdy je sluchová ztráta tak velká, že ji nemůžeme zcela nahradit žádnými kompenzačními pomůckami. Sluchové postižení má vliv na kvalitu života. Je proto nutné nezaměňovat pojmy jako je sluchová ztráta se sluchovým postižením, protože ne každá sluchová ztráta vyústí ve sluchové postižení (Valenta, 2014).

Sluchová vada a sluchová porucha

Sluchovou vadou se rozumí trvalé poškození sluchu, které může vzniknout na jakémkoliv místě sluchového analyzátoru. Nejsou zde žádné vyhlídky na zlepšení. Sluchovou poruchu můžeme naopak chápat jako zhoršení sluchu, které se vyléčí a člověk bude opět normálně slyšet. Ke sluchové poruše dochází z důvodu různého onemocnění (Kisvetrová, 2014).

Nedoslýchavost (hypakuze)

V rámci speciální pedagogiky můžeme nedoslýchavost brát jako nižší stupeň sluchového postižení, se kterým však lze, za pomoci vhodných kompenzačních pomůcek, komunikovat mluvenou řečí (Langer, 2013a).

Podle Hrubého můžeme za nedoslýchavost označit jakékoli zhoršení sluchu ve srovnání s běžným obyvatelstvem. Nedoslýchavost můžeme rozdělit do čtyř stadií. Prvním stadiem je *lehká nedoslýchavost*, o které člověk nemusí dlouho vědět. Jedinci v tomto stadiu dělají problém šepot nebo zhoršené podmínky, kterými mohou být okolní hluk, otevřené okno, překřikování se atd. Normální řeči rozumí skoro bez problémů. V okamžiku, kdy jedince začne lehká nedoslýchavost omezovat, lze mu pomoci sluchadly. Druhým stadiem je *středně těžká nedoslýchavost*, při které už jsou sluchadla doporučována lékařem. Bez sluchadla neboli zvýšené hlasitosti může jedinec některé slabší zvuky úplně přeslechnout. Jedinec může v hovoru i odezírat, ale to slouží spíše k doplnění běžného hovoru. Dalším stadiem je *těžká*

nedoslýchavost, kvůli které je jedinec schopen slyšet jen nejsilnější zvuky, kterými jsou například hlasitá hudba z reproduktoru či troubení auta. Co se týče komunikace s člověkem s těžkou nedoslýchavostí, je nutné mluvit hlasitě vedle jeho ucha. Za poslední stadium můžeme považovat *těžké postižení sluchu*, ve kterém lze slyšet jen hlasité zvuky díky sluchadlu, ale mluvenou řeč už jedinec prakticky neslyší (Skákalová, 2016).

Neslyšící

Z lékařského pohledu vnímáme neslyšící osoby takové, které neslyší žádný zvuk ani s maximálním zesílením. V tom je rozdíl mezi neslyšícími osobami a nedoslýchavými nebo se zbytky sluchu. Termín neslyšící můžeme definovat také pomocí zákona o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 155/1998 Sb. jako člověka, který neslyší už od narození, je těžce nedoslýchavý, ztratil sluch v prelingválním období nebo přišel o sluch až po rozvinutí mluvené komunikace. Podle tohoto zákona by bylo nejlepší, abychom za neslyšící považovali osoby, které nerozumí lidské řeči i přes kompenzaci technickými pomůckami a které pro vstřebávání informací musí používat jiné způsoby komunikace (Valenta a kol., 2014).

Hrubý porovnává špatné nazývání stupňů u sluchového postižení se stupni zrakového postižení. Osoby, které potřebují silné dioptrické brýle také nenazýváme slepé. U sluchového postižení je to stejné. Podle Hrubého používání obecného termínu neslyšící, bez ohledu na správný stupeň postižení, poškozují opravdu neslyšící osoby. Neumožňuje to odlišit jednotlivé typy postižení, a to může vést ke zlehčování těžké diagnózy. Nesmíme však opomenout, že i samy osoby se sluchovým postižením tento termín také používají v nějakých případech obecně. Jsou jimi například jména organizací – Český svaz neslyšících sportovců, Česká unie neslyšících a tak dále. Ani v jednom z těchto příkladů nejde pouze o neslyšící osoby, ale i o lidi nedoslýchavé nebo o osoby se zbytky sluchu (Langer, 2014).

Hluchoslepota

„Slepota odděluje člověka od věcí, hluchota od lidí“ (Keller in Slowík, 2016, s. 73).

Hluchoslepotou trpí lidé s duálním postižením zraku i sluchu, přičemž stupeň postižení u zraku i sluchu může být odlišný. Největším problémem těchto lidí je komunikace s ostatními lidmi, orientace v prostoru, nedokáží se sami o sebe postarat a přístup k různým informacím mají hodně ztížený. Integraci do společnosti má člověk s hluchoslepotou velmi složitou, využívá

pomoc od odborných služeb, kompenzační pomůcky jsou nezbytnou věcí v životě (Skákalová, 2017).

Lidé s hluchoslepotou nebo jiným dvojitým smyslovým postižením většinou nemají celkovou ztrátu zraku i sluchu zároveň, to je docela neobvyklé. Častější je postupné horšení obou smyslů, přičemž každý smysl bývá na jiném stupni postižení. Tito lidé potřebují při vzdělávání zcela osobitý přístup (Skákalová, 2017).

Presbyakuzie (stařecká nedoslýchavost)

Stařeckou nedoslýchavostí trpí v průměru každý třetí senior a u lidí nad sedmdesát let je to až 83 %. Jde o stárnutí ucha. Rychlost ztráty sluchu je individuální, ale může jí ovlivnit spousta vlivů. Například hlasitost zvuků v prostředí, ve kterém se člověk vyskytuje. Presbyakuzií trpí více muži. První projev můžeme sledovat ve zhoršeném vnímání tónu vysoké frekvence. Existuje několik vlivů, které mohou stařeckou nedoslýchavost urychlit. Například metabolické poruchy, hypertenze, diabetes mellitus, špatná životospráva, přílišný stres atd. Ze začátku si člověk sluchovou ztrátu vůbec nemusí uvědomovat, ale pomalu dochází k různým nedorozuměním, opakování slov. Sám na to dotyčný přichází až tehdy, kdy už mu nedoslýchavost ztěžuje běžnou komunikaci (Skákalová, 2016).

Hluchoněmota

Ještě stále se někde můžeme setkat s nesprávně užívaným termínem *hluchoněmý*, namísto správného označení osoba se sluchovým postižením. Jako autora tohoto nežádoucího označení můžeme jmenovat řeckého filozofa Aristotela, který ve svém zkoumání přišel na to, že jsou neslyšící osoby zároveň i němé a díky tomu nemohou verbálně komunikovat. Jelikož byl Aristoteles dlouhou dobu *nedotknutelnou osobností*, všichni se řídili jeho úvahami a sluchově postižené osoby byly považovány za nevzdělavatelné (Langer, 2013a).

Termín *hluchoněmý* až do poloviny 20. století nejvíce využívali učitelé sluchově postižených, aby ukázali na důležitost naučit osoby se sluchovým postižením používat verbální komunikaci. Podle Hrubého bylo jedním z důvodů i snaha učitelů o obdiv a uznání jejich práce od laické veřejnosti. Sovák vysvětluje termín *hluchoněmota* jako těžkou vývojovou vadu v mezilidské komunikaci, která se odráží jak ve složce impresivní (hluchota), tak i ve složce expresivní (němota) (Langer, 2013a).

Za příčinu hluchoněmoty považujeme těžké postižení sluchu, díky kterému si člověk neosvojí orální řeč, ale nemůžeme za hluchoněmotu považovat každou sluchově postiženou osobu. I přesto, že si sluchově postižené osoby na shromáždění odsouhlasili, že správný termín by byl *neslyšící*, s pojmem hluchoněmoty se v menší míře setkáme dodneška (Langer, 2014).

Osoba se sluchovým postižením

V surdopedii obecně terminologie moc ucelená není. Donedávna se hojně používalo označení *sluchově postižený*. Ještě teď se s tím můžeme často setkat, ale poslední dobou se začíná spíše používat termín *osoba se sluchovým postižením*, protože se klade důraz na člověka a informace o postižení je vedlejší (Valenta, 2014).

Neslyšící s velkým N

U tohoto termínu používáme velké N, neboť je to kulturní a jazyková minorita, jenž spojuje osoby, které se identifikují s jejími pravidly. Neslyšící se od většinové společnosti liší primárně tím, že pro komunikaci používají znakový jazyk a mají své vlastní zvyky, tradice, normy atd. (Skákalová, 2017).

Neznamená to, že každý člověk se sluchovým postižením je automaticky členem Neslyšících. Kosinová vyjmenovala určité podmínky pro přijímání nových členů mezi Neslyšícími. Jsou to například narození neslyšícího potomka neslyšícím rodičům, když dítě chodí do školy pro sluchově postižené, být v kontaktu s Neslyšícími, přijmout pravidla komunity za své, způsobilost komunikovat znakovým jazykem. Být sluchově postižený není podmínka, ale pomáhá to při navazování kontaktů s ostatními členy komunity (Langer, 2014).

Mezi nepsaná pravidla této komunity patří například:

Příchod a odchod – Při příchodu i odchodu se s každým členem pozdravíme, jinak je to považováno za neslušnost.

Upozornění a dotek – Když chceme s neslyšícím navázat kontakt, jemně se ho dotkneme na ruce nebo mu zamáváme v jeho zorném poli.

Používání vibrací a světla k upoutání pozornosti – Pomocí vibrací a světla také můžeme navázat kontakt s partnerem. Například, když třikrát poklepeme pěstí do stolu, znamená to dobrou chuť. Nebo když chceme upozornit více lidí, blikneme světlem.

Nebrat nikoho za ruku, když znakuje – Je to bráno za velmi neslušné, jako když někomu při hovoru zakryjeme ústa.

Potlesk – Když chceme někomu zatleskat, zvedneme ruce a třepeme s nimi. Tím člověk dává najevo, že je potěšený viz obrázek č. 1 (Hádková, 2016).

Obr. č. 1 Forma tleskání u neslyšících

Zdroj: Tichý jazyk, 2020

1.2 Klasifikace sluchového postižení

Jelikož existuje obrovské množství sluchových poruch, je třeba říct, že i dělení těchto poruch je značně složité. Čím více je sluchových vad, tím více je i odlišných klasifikací (Horáková, 2011).

Autorka se v této podkapitole bude věnovat rozdělení podle: *období vzniku, místa vzniku a stupně sluchové ztráty*.

1.2.1 Podle období vzniku

Sluchové postižení podle doby vzniku dělíme na vrozené a získané.

Vrozené vady sluchu

Vrozené sluchové vady se ještě dělí na *geneticky podmíněné* a *kongenitálně získané*.

Geneticky podmíněné

V různých zdrojích se můžeme dočíst, že přibližně 80-90 % sluchových poruch způsobuje autozomálně recesivní onemocnění. Značná menšina sluchových poruch je pak způsobena autozomálně dominantním onemocněním. Není výjimkou, že rodiče, kteří mají jeden znak poškozený a druhý zdravý, normálně slyší (Horáková, 2011).

Kongenitálně získané

Tyto vady sluchu můžeme rozlišit na vady, které vznikly v prenatálním období a na ty, co vznikly až perinatálně. Prenatální vady lze vysvětlit jako ty, za které mohou negativní okolní vlivy, které působily v průběhu těhotenství na plod. Například škodlivé záření, rentgen, toxoplazmóza matky atd. Perinatální jsou potom ty, které vznikly až při samotném porodu. Příčinou může být například asfyxie novorozence, nízká porodní váha, překotný nebo protražovaný porod. Příčin ale existuje daleko více (Horáková, 2011).

Získané vady sluchu

Získané vady sluchu jsou vady, které vznikly během porodu, tzn. v perinatálním období, nebo až v období po porodu, které se nazývá postnatální (Barvíková, 2015).

V rámci vývoje mluvené řeči se pak řeší, jestli daná získaná vada je *prelingvální* nebo *postnatální*. Nastane-li ztráta sluchu v období, přibližně do sedmého roku věku, což znamená, že u jedince ještě neskončil základní vývoj řeči, mluvíme o vadě *prelingvální*. V tomto případě jedinec o většinu nabytých řečových funkcí přijde, z důvodu nedostatečného upevnění. Dojde-li ke ztrátě sluchu až po sedmém roku věku, řečové funkce jedinci zůstanou. Tuto ztrátu sluchu nazýváme *postlingvální*. Řečové funkce zde, z důvodu ukončení vývoje řeči, zůstanou, ale změní se artikulace člověka, rytmus řeči a hlasitost (Renotierová, Ludíková, 2003). Tyto změny nastávají, protože jedinec sice řečové funkce neztratil, ale neslyší, co říká.

1.2.2 Podle místa vzniku

Klasifikaci místa vzniku sluchové vady dělíme na periferní a centrální nedoslýchavost, popřípadě hluchotu (Horáková, 2012).

Periferní nedoslýchavost

Periferní nedoslýchavost můžeme rozdělit na převodní, percepční a smíšenou. U *převodní* poruchy nejde o problém se sluchovými buňkami, ty jsou v pořádku, ale o problém v přenosu. K možným příčinám patří zvětšené nosní mandle, díky kterým nemůže fungovat ventilace středouší, tak jak by měla. Za další příčinu můžeme považovat nahromadění velkého množství ušního mazu ve zvukovodu, který potom funguje jako „špunt“ nebo opakované záněty středního ucha či úrazy bubínku (Horáková, 2012).

Zatímco *percepční* neboli senzorieurální porucha je způsobena patologickými změnami v Cortiho orgánu nebo v nervové dráze. Díky tomuto dělíme percepční nedoslýchavost na senziorickou neboli kochleární a na neurální neboli retrokochleární (Leonhardt, 2001).

Horáková (2012) dodává, že při senziorické nedoslýchavosti jde o poruchu v přeměně zvuku na elektrický signál a v neurální nedoslýchavosti zase o nesprávné vedení zvukového signálu v hlavovém nervu a ve sluchové dráze umístěné v mozkovém kmeni.

Posledním druhem periferní nedoslýchavosti je smíšená porucha. Jak už název napovídá, jde o kombinování dvou výše zmíněných druhů a těmi jsou převodní a percepční porucha (Horáková, 2012).

Centrální nedoslýchavost neboli hluchota

Pod centrální nedoslýchavostí si můžeme představit složité poruchy, které způsobují nesprávné fungování korového a podkorového systému. Jinými slovy, náš mozek nezpracovává zvukový signál tak, jak by měl (Horáková, 2012).

1.2.3 Podle stupně sluchové ztráty

Podle množství sluchu, které daný člověk slyší, rozdělujeme stupně sluchového postižení. My se zaměříme na sluchovou ztrátu měřenou pomocí audiometrie a podle WHO (Světové zdravotnické organizace).

Stupeň sluchové ztráty naměřený prostřednictvím audiometrie:

- normální stav sluchu (0–20 dB),
- lehká nedoslýchavost (20–40 dB),
- středně těžká nedoslýchavost (40–60 dB),
- těžká nedoslýchavost (60–80 dB),
- velmi těžká nedoslýchavost (80–90 dB),
- praktická neboli komunikační hluchota (90 dB a více),
- totální hluchota (bez odpovědi audiometru) (Horáková, 2011).

Skákalová (2014) rozděluje stupně sluchové ztráty následovně:

- normální sluch (0–20 dB),
- lehká nedoslýchavost (21–40 dB),
- střední nedoslýchavost,
  - první stupeň (41–55 dB),
  - druhý stupeň (56–70 dB),
- těžké postižení sluchu,
  - první stupeň (71–80 dB),
  - druhý stupeň (81–90 dB),
- velmi závažné postižení sluchu, která hraničí s hluchotou,
  - první stupeň (91–100 dB),
  - druhý stupeň (101–110 dB),
  - třetí stupeň (111–119 dB),
- hluchota (120 dB a více).

Stupeň sluchové ztráty podle WHO:

Barvíková (2015) ve své knize rozděluje stupně sluchového postižení prostřednictvím WHO z roku 2001 následovně.

- žádná porucha či vada (0–25 dB),
- lehká porucha či vada (26–40 dB),
- střední porucha či vada (41–60 dB),
- těžká porucha či vada (61–80 dB),

- velmi těžká porucha či vada zahrnující hluchotu (81 dB a více).

Pro představu Michalík (2011) uvádí pár příkladů intenzity zvuku v decibelech:

- šeptaná řeč (10 dB),
- tikot hodin (20 dB),
- hlasitost řeči při běžné konverzaci (40–60 dB),
- pračka (60 dB),
- pouliční doprava (90 dB),
- hlasité hřmění (120 dB).

1.3 Fyziologie a patologie lidského sluchu

Dle Rokyty (2015) je fyziologie jako taková relativně mladý obor, který se zabývá primárními funkcemi zdravého organismu. Patologie je naopak obor, zabývající se funkcemi nemocného organismu.

1.3.1 Fyziologie lidského sluchu

Vzdušné vedení zvuku

Vzdušné vedení zvuku můžeme vysvětlit jako proces vnímání zvuku. Nejprve zvuk zachytí vnější ucho (ušní boltec a zevní zvukovod). Poté zvuk putuje do středního ucha, na jehož začátku je ušní bubínek, který se, jako pružná membrána, tlakem rozkmitá. Tím se rozkmitá i soustava středoušních kůstek (kladívko, kovádlínka, třmínek) a energie neboli zvuková vlna se přenese do perilymfy, která se nachází v kochle ve vnitřním uchu. Dále se přesouvá do Cortiho orgánu ke sluchovým receptorům – vláskovým buňkám (Rokyta, 2016).

Vláskové buňky se při kontaktu s kapalinou a bazilární membránou dají do pohybu a jakmile se dotknou tekutinné membrány, vydají elektrický impuls, který přemění energii mechanickou na bioelektrickou. Ta je poté sluchovým nervem vedena do mozku, ve kterém sluchové centrum rozezná odkud podnět přichází (Langer, 2013a).

Kostní vedení zvuku

Další formou vnímání zvuku je kostní vedení zvuku. V tomto případě je zvuk přenášený díky kmitání lebečních kostí. Tím se energie dostane do Cortiho orgánu, kde již vedení zvuku

funguje stejně jako při vzdušném vedení. Kostní vedení zvuku využíváme například při vnímání vlastního hlasu (Merkunová, Orel, 2008). Dršata s Havlíkem (2015) doplňují, že kostní slyšení je méně efektivní než slyšení pomocí vzdušného vedení zvuku.

Frekvence zvuku

Co se týče lidských smyslů, je sluch nejvíce citlivý. Člověk může slyšet zvuky od 16 Hz až do 20000 Hz. Je to ale hodně individuální, protože se toto rozmezí se zvyšujícím věkem zmenšuje. Lidská řeč se nachází mezi 1000 a 5000 Hz. Sluch je nejcitlivější na frekvenci okolo 1000 Hz. Čím je tón vyšší, tím vyšší je i frekvence. Naopak, když je tón hlubší, frekvence je nižší (Mourek, 2017).

Intenzita zvuku

Slouží ke komparaci zvuků, které pocítujeme. Můžeme ji vysvětlit jako průměrnou energii vlnění za určitý čas na určitém místě (Králová, 2020).

Dršata s Havlíkem (2015) ve své knize uvádí, že jednotkou intenzity zvuku je decibel, který se značí *dB*.

Laicky by se dala intenzita zvuku vysvětlit jako síla zvuku.

Sluchový práh

Sluchovým prahem můžeme nazvat nejtišší zvuk, který je člověk schopen slyšet. Velmi záleží na frekvenci. Nejvíce naše ucho vnímá zvuky s frekvencí 2000-4000 Hz. V případě, že společně s daným tónem zní ještě další tón, sluchový práh se u něho zvyšuje (Rokyta, 2015).

Dršata s Havlíkem (2015) doplňují, že se v audiometrii (metoda, která se zabývá měřením sluchu) sluchový práh měří u obou typů vedení zvuku – u vzdušného i kostního vedení zvuku.

Hmatový práh

Hmatový práh je intenzita zvuku, u které člověk začíná cítit hmatový vjem (vibrace). Dochází k tomu u zvuků s vysokou intenzitou (například na diskotéce u reproduktorů) (Dršata, Havlík, 2015).

Langer (2013a) dodává, že se hmatový práh objevuje u zvuků s intenzitou přibližně 120 dB.

Práh bolesti

Práh bolesti lze vysvětlit jako sílu (intenzitu) zvuku, která se pro člověka stává bolestivá (Dršata, Havlík, 2015).

Dochází k němu u zvuků se silou přibližně 130-140 dB (Langer, 2013a)

Sluchové pole

Sluchové pole je oblast, která je z jedné strany lemována sluchovým prahem a z druhé strany prahem hmatovým (tzn. kdy už je zvuk člověku nepříjemný) (Dršata, Havlík, 2015).

Co se týká frekvenčního rozsahu, jedná se o rozmezí mezi 16-20 000 Hz (Langer, 2013a).

1.3.2 Patologie lidského sluchu

V této části se zaměříme na několik onemocnění, která souvisí se sluchem. Mezi nimi najdeme například tinnitus, otosklerózu, Méniérovu chorobu a další.

Tinnitus

Za tinnitus neboli ušní šelest je považováno onemocnění sluchu, které se projevuje trvalým nebo přechodným pískáním, hučením, šustěním, šuměním atd. Je to sluchový vjem, který nemá žádný vnější zdroj a slyší ho jen daná osoba. Tinnitus postihuje velkou část lidí se sluchovým postižením, ale může se s ním setkat i člověk slyšící, například u nachlazení. Obtěžující zvuky, díky své vytrvalosti a hlasitosti, mohou jedinci ztížit komunikaci a způsobit i psychické problémy (Skákalová, 2017).

Důležité je, neplést si ušní šelest se sluchovými halucinacemi. Rozdíl je v tom, že sluchové halucinace jsou projevem psychické poruchy a nemocný si jejich přítomnost neuvědomuje, když to u tinnitu si je člověk vědom, že kolem něho ve skutečnosti nic nepíská, ale slyší to v uchu. Tinnitus můžeme dělit na objektivní a subjektivní. Objektivní znamená, že zjistíme příčinu (například problémy s krční páteří, zánět středního ucha, poranění hlavy, anémie...), potom ho jsme schopni zmírnit nebo dokonce i vyléčit. O subjektivním tinnitu mluvíme, když příčinu nelze zjistit. Pak je i léčba velmi složitá. Pro zmírnění hlasitosti šelestu, někteří lidé používají například sluchátka, které šelest zmírní nebo přehluší hudbou (Langer, 2013a).

Otoskleróza

Otoskleróza je nemoc, která u zdravých lidí středního věku způsobuje zhoršení sluchu a může ho v průběhu dvaceti let úplně zničit. Tato nemoc se pojí se silným ušním šelestem, který může i celou nemoc spustit. Dá se říci, že otoskleróza postihuje většinou ženy, obvykle ty, kterým se narodil syn (Hübsch, Kašpar, 2004).

Dršata s Havlíkem (2015) popisují otosklerózu jako onemocnění, u kterého se na určitých místech spongiózní kosti ve vnitřním uchu tvoří ztvrdlá kostní tkáň. Příznaky se nejčastěji objevují kolem 35. roku života. Mezi první symptomy patří nedoslýchavost, která se zvolna zhoršuje, a hlasitý tinnitus. Závratě nepatří mezi časté symptomy, ale mohou se objevit v případě rychle se zhoršujícího stavu nemocného.

Hyperakuze

Pojem hyperakuze značí nesnášenlivost zvuků, které jsou pro člověka nepříjemné. Často se vyskytuje společně s kochleární sensorineurální nedoslýchavostí. V neurologické literatuře se můžeme setkat s termínem *fonofobie*, který značí nepříjemné vnímání zvuků. V psychiatrické literatuře pak můžeme najít pojem *misofobie*, což znamená strach ze zvuků. Pacientům můžeme doporučit ochranné ušní tvarovky, ale léčba jako taková není u hyperakuze zatím možná (Dršata, Havlík, 2015).

Méniérová choroba

Tato záchvatovitá nemoc se obvykle týká jen jednoho ucha a objevuje se bez varování. Člověk není Méniérovou chorobou ohrožen na životě, ale zhoršuje mu kvalitu života. Problémem je nadbytek endolymfy v blanitém labyrintu ve vnitřním uchu. To způsobuje ztrátu sluchu u hlubokých tónů, tinnitus, závratě s nevolností, tlak v daném uchu. Po záchvatu by tyto projevy měly vymizet. Jen sluch se postupem času horší a horší. Samotný záchvat může trvat desítky minut až několik hodin. Hlavním úkolem léčby je mírnit symptomy, hlavně tedy závratě. Pokud léky nepomůžou, může se choroba řešit operativně. Pokud ani to pacientovi neuleví, je ještě možnost jednoho radikálního řešení, kdy doktoři osvobodí pacienta od závratí, ale přijde přitom o sluch (FYZIOklinika fyzioterapie, 2019).

Ušní infarkt

Ušní infarkt je víceméně stejný jako srdeční infarkt, akorát se odehrává ve vnitřním uchu. Jde o cévní poruchu, kterou někteří autoři dávají za vinu u velkého počtu nedoslýchavostí. Mohou to vyvozovat z velkého množství léků, které nedoslýchavým pacientům předepisuje lékař. Ty potom roztahují cévy a může dojít k infarktu. V takovém případě pacientovi pomůže rychle podaná infuze, která přispívá ke zlepšení zdravotního stavu (Hübsch, Kašpar, 2004).

Středoušní záněty

Jak už název značí, jde o záněty ve středoušní dutině. Středoušní záněty můžeme dělit na akutní a chronické (Dršata, Havlík, 2015).

Akutní středoušní záněty můžeme zařadit mezi nejčastější onemocnění respiračního typu v dětském věku. Infekce se šíří do středního ucha především Eustachovou trubicí. V prvním stadiu dochází k selhání Eustachovy trubice a ve středním uchu tak vzniká podtlak. Člověk cítí bolest a zalehnuté ucho. Ve druhém stadiu se zánětlivý exsudát (zánětlivý výpotek) neustále kumuluje a u jedince se projevuje zvýšená teplota. Ve třetím stadiu výpotek začíná hnisat. Pacient trpí vysokou horečkou a velkými bolestmi ucha. Úleva přichází po propíchnutí ušního bubínku nebo po samovolné perforaci (Vyhnánková, 2007).

Chronické záněty středního ucha jsou způsobeny různými onemocněními, kde hraje hlavní úlohu sluchová trubice. Jakýkoliv problém ve funkčnosti Eustachovy trubice může vést ke středoušnímu zánětu. S tímto typem zánětu se pacient potýká přes tři měsíce, ale na rozdíl od akutního středoušního zánětu je nebolestivý. Jako symptom se většinou objevuje zalehnuté ucho a s tím spojená nedoslýchavost (Dršata, Havlík, 2015).

Sluchové trauma

Jedná se o poškození sluchu, které vzniká nadměrným hlukem. Rozdělujeme akutní sluchové (akustické) trauma a chronické sluchové trauma. O akutním traumatu mluvíme v případě, že jde o důsledek silných zvuků, jako jsou například výstřely, výbuchy apod. Zvukové i tlakové vlny způsobují poškození vnitřního ucha. Sluchové trauma může zasáhnout jen jedno ucho. Pacient může v uchu slyšet hučení, pískání, zhoršení sluchu se může přiblížit až k hluchotě. Tento stav ještě mohou doprovázet závratě, poruchy rovnováhy nebo nevolnost. Obvykle se v rámci několika dní sluch začíná zlepšovat, ale není pravděpodobné, že by se sluch vrátil do

původního stavu. Chronické sluchové trauma se nejčastěji objevuje u jedinců, kteří pracují v rizikovém prostředí (zvuk převyšuje 100 dB). O traumatu člověk nejprve ani nemusí vědět, vzniká postupem času a jedinec ho může zaznamenat až za několik let. Na rozdíl od akutního traumatu, chronické trauma se týká obou uší najednou (Moravec, Asklepion.cz, 2019).

1.4 Komunikace

Základem mezilidských vztahů je oboustranná komunikace. Slovo komunikace vychází z latinského *communis*, což znamená společný. Společné dorozumívání je velmi důležité, mimo jiné, při výchově dítěte a při jeho vzdělávání. Člověk využívá komunikaci k vyjadřování potřeb, citů, vědomostí, myšlenek atd (Muknšnáblova, 2014).

1.4.1 Většinový jazyk

Musíme mít na paměti, že většinový jazyk, v našem případě český jazyk, je pro neslyšícího jazykem cizím. Slyšící lidé tak nemohou spoléhat na to, že jim ke komunikaci s neslyšícím člověkem bude stačit papír a tužka. Jelikož tito lidé neoplývají takovou jazykovou kompetencí v českém jazyce, mohou se vyskytnout různá nedorozumění, která jim mohou způsobit velké problémy (Procházková, Vysuček, 2007).

Nejtěžší je mluvený a psaný český jazyk pro děti prelingválně neslyšící, protože nikdy neměly možnost tento jazyk slyšet. Nesprávně vyslovují, protože se nemohou sluchem kontrolovat. Jelikož se neslyší, stává se, že mluví moc vysoko, nízko, nahlas nebo naopak potichu. Podle Hrubého (1998) mluví daleko zřetelněji dítě, které umí lépe odezírat (Muknšnáblova, 2014).

1.4.2 Odezírání

Odezírání můžeme vysvětlit jako schopnost člověka přijímat informace z mluvené řeči zrakem. K porozumění daného sdělení slouží obličejová mimika, gestika, pohyby úst a výraz očí. Jednodušeji lze říci, že je to zrakové vnímání řeči (Janotová, 1999).

Většina lidí v běžném životě odezírá a ani si to neuvědomuje. Existuje mýtus, který říká, že sluchově postižení umějí skvěle odezírat. Podle autorky knihy je odezíráni dovednost, kterou mají někteří jedinci od narození. Jako například hudební sluch. Někdo ho má vynikající, jiní jej musí rozvíjet a někteří lidé ho nemají vůbec. To samé platí u odezíráni (Jungwirthová, 2015).

Sluchem můžeme rozpoznat převážně všechny řečené hlásky, ale u odezírání je to jiné. Existuje jen jedenáct kinémů, které lze vysvětlit jako faciální obraz (tvar úst při vyslovení daných hlásek). Sedm jich slouží pro souhlásky a čtyři pro samohlásky. To znamená, že několik hlásek mají stejný faciální obraz a jsou díky tomu nerozpoznatelné (Langer, 2013b).

Pro hladký průběh odezírání se musí dodržovat několik podmínek. Ty nazýváme vnitřní nebo vnější. Mezi *vnitřní podmínky* patří věci, které nemůžeme nijak ovlivnit. Například věk odezírajícího, stav zraku, aktuální psychický stav účastníků, úroveň schopnosti odezírat atd. Do *vnějších podmínek* pak mimo jiné patří vzdálenost, kterou mají mezi sebou účastníci odezírání, osvětlení nebo rychlost řeči (Langer, 2013b).

1.4.3 Prstové abecedy

Ke komunikaci prstovou, nebo též daktylní, abecedou se využívají rozdílné pozice prstů, které napodobují daná písmena. Mluvčí ukazuje písmena stejně jako kdyby hláskoval slovo v mluvené řeči. Autoři prstové abecedy byli mniši, kteří se upsali k trvalému mlčení a potřebovali mezi sebou nějak komunikovat (Krahulcová, 2014).

Prstovou abecedu dělíme na jednoruční a dvouruční. Česká prstová abeceda nemusí být stejná jako prstová abeceda nějakého jiného státu. Uvedeme si výhody a nevýhody jednotlivých typů abecedy. *Jednoruční* prstová abeceda je rychlejší, více se ve světě používá, ale je obtížněji srozumitelná. *Zatímco dvouruční* je pomalejší, shoduje se s tištěnými písmeny, takže je i jednodušší na porozumění a umí ji i intaktní lidé (Langer, 2013b).

1.4.4 Znakové systémy

Národní znakový jazyk

Znakový jazyk je pro neslyšící jedince jazykem přirozeným. Dříve museli neslyšící jedinci více komunikovat mluvenou řečí, ale díky zákonu č. 155/1998 Sb. už je znakový jazyk brán jako plnohodnotný jazyk. Nejdříve se dítě naučí český znakový jazyk, a když ho má dostatečně osvojený, začne se učit český jazyk. Jestliže chceme dobře komunikovat znakovým jazykem, je důležité se naučit správné postavení rukou, ale neobejdeme se také bez správné mimiky nebo postavení hlavy. Při komunikaci prstovou abecedou, člověk znázorňuje samostatná písmena, mezitímco ve znakovém jazyce jeden znak ukazuje celé slovo. Znakový jazyk disponuje i svou gramatikou. Znaky můžeme dělit na arbitrární nebo ikonické. Ikonické jsou ty, které svým

tvarem napodobují znázorňovaný pojem, zatímco arbitrární svým tvarem nemají se znázorňovaným pojmem nic společného. V každé zemi se více či méně daný znakový jazyk liší. Znaky se od sebe odlišují i co se týče věku znakujících nebo různých nářečí (Mukšnáblová, 2014).

Umělé znakové systémy

Jde o uměle vytvořené komunikační systémy, které využívají lidé se sluchovým postižením pro lepší dorozumívání. Patří mezi ně například znakový národní jazyk, Makaton a Gestuno.

Znakovaný národní jazyk

Znakovaný, v našem případě český jazyk, byl vytvořen uměle, aby umožňoval jednodušší společnou komunikaci slyšících a neslyšících. Ve znakovém českém jazyce se používá gramatika českého jazyka a znaky českého znakového jazyka. Všechna slova jsou nahlas nebo potichu vyslovována. Pro upřesnění můžeme použít i prstovou abecedu (Krahulcová, 2002).

Langer (2013c) ve své knize uvádí pár charakteristických znaků znakového českého jazyka, do kterých patří například stejný slovosled jako v české větě nebo to, že na rozdíl od českého znakového jazyka, ve znakovém jazyce mimika neslouží k vyjádření gramatiky.

Makaton

Makaton vnikl ve Velké Británii díky kolektivu, který tvořili psychiatři a logopedka. Název se vyvinul z prvních dvou písmen křestních jmen pracovníků. Jde o systém, ve kterém se používají manuální znaky a grafické symboly. Cílem Makatonu je u člověka rozvinout mluvenou řeč, a proto je každý znak mluvenou řečí doplněn. Neznakují se všechna slova ve větě, ale jen ta nejdůležitější. Nejvíce se Makaton využívá v nemocnicích, v sociálních zařízeních pro děti i dospělé nebo ve školách. Je vhodný například pro neslyšící jedince s mentálním postižením, děti s autismem, malé neslyšící děti, jedince s komunikačními problémy (následek úrazu mozku) nebo jako doplněk při artikulačních problémech. Makaton je vytvořen v devíti stupních podle náročnosti. Poslední, devátý, je individuální slovník jedince, který si vytvoří podle svých potřeb (Langer, 2013b).

Gestuno

Gestuno mělo fungovat jako mezinárodní komunikační systém. Můžeme ho připodobnit k dalšímu mezinárodnímu komunikačnímu systému, který se nazývá esperanto. Stejně jako esperanto, ani Gestuno se neuchytilo a dnes ho používá jen malá část lidí (Langer, 2013c).

1.4.5 Vzdělávací přístupy

S ohledem na různé druhy sluchového postižení a individuální potřeby dětí by nebylo správné vzdělávat děti podle jednoho všeobecného přístupu. Každé preferuje jiný vzdělávací přístup (Langer, Suralová, 2013). V této podkapitole jsou popsány a vysvětleny konkrétní příklady vzdělávacích přístupů i to, na jakém principu fungují.

Orální a auditivní přístup

Orální a auditivní přístup je nejstarším vzdělávacím přístupem na světě. Přívrženci tohoto přístupu zastávají názor, že mluvený jazyk je nejlepší způsob, jak se mohou lidé se sluchovým postižením socializovat, a proto kladou největší důraz právě na rozvíjení orální řeči. Majoritní část dětí se sluchovým postižením má slyšící rodiče, takže záměrem orálního přístupu bylo naučit děti orální řeč tak, aby mohly komunikovat se svými blízkými. Důležité v tomto přístupu je, aby měly děti k dispozici sluchadla, indukční smyčky a další kompenzační pomůcky, co potřebují. Orální a auditivní přístup je vhodný pro nedoslýchavé osoby, které mohou využít své zbytky sluchu. Naopak pro těžce sluchově postižené je tato metoda nevhodná (Langer, Suralová, 2013).

Simultánní komunikace

Simultánní komunikaci lze vysvětlit jako dorozumívání se mluveným národním jazykem většinové společnosti, který je simultánně tlumočen do vizuálně-motorické komunikace nebo naopak. Do zmíněné vizuálně-motorické komunikace patří například znakovaná čeština, prstová abeceda, gestika nebo psaná podoba jazyka (Muknšnáblova, 2014).

Totální komunikace

Totální komunikace je systém, který kvůli zjednodušení komunikace neslyšících s intaktními lidmi využívá veškeré komunikační systémy, kterými jde komunikovat. Totální komunikace

funguje na principu, že nemůžeme chtít jen od člověka se sluchovým postižením, aby zdolával komunikační bariéry. Také slyšící jedinci by se měli snažit přizpůsobit danému člověku. V totální komunikaci se využívá jak pantomima, znakový jazyk, umělé znakové systémy, prstová abeceda, mluvený jazyk, tak i odezírání a další (Uherík, 2013).

Bilingvální přístup

Můžeme říct, že bilingvální je ten člověk, který dokáže komunikovat dvěma jazyky. O přesnou definici tohoto pojmu se vedou dohady. Jedna z definic udává jako podmínku bilingvismu dovednost číst, psát a mluvit v obou jazycích. V případě, že by ale druhým jazykem měl být znakový jazyk, u kterého neexistuje psaná podoba, tato podmínka by splněna nebyla. Proto si bilingvální přístup klade za cíl dovednost komunikovat oběma jazyky v jakýchkoliv jejich podobách. Také by uživatel tohoto přístupu měl znát kultury obou jazyků. Největší nevýhodou bilingválního přístupu je, že chybí kvalifikovaní učitelé, kteří na vysoké úrovni ovládají jak znakový jazyk, tak i jazyk český (Langer, Suralová, 2013).

2 VÝZNAM HUDBY V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA

V každodenním životě jedince má hudba své místo. Může aktivizovat jak fyzickou, tak i psychickou stránku člověka, který hudbu poslouchá (Kusý, 2018).

Hudba nám může pozvednout náladu v každém momentu. Vede nás k zamyšlení a k tomu, abychom byli schopni projevovat lásku a soucit. Díky ní vzpomínáme na naše blízké, i na ty, co už nejsou mezi námi a na všechno, co jsme prožili. Autor ve své knize říká, že hudba je zvuk oblohy a země. To znamená, že zvuk je všude kolem nás. Od našeho narození až do smrti (Campbell, 2008).

2.1 Vývoj/historie významu hudby u člověka

Už v antice se společnost zabývala estetickou stránkou v hudbě, neboť umění nebylo izolováno, naopak ke společnosti patřilo. V období raného středověku se otázce emocionálního účinku hudby věnoval mimo jiné Augustin Aurelius nebo Jan Zlatoústý. Hudba byla nedoceňována. Ti, kteří se zabývali hudbou, byli bráni jako obyčejní řemeslníci. To se postupně měnilo až v renesanci. Plný rozsah hudby lidé pochopili až s vnímáním emocí ve zpívaných lyrických básních nebo v šansonech. Vědci se emocemi začali zabývat v období renesančního empirismu, v baroku se tomu poté věnovali ještě více. Musíme zmínit jméno René Descartes, který popsal šest primárních emocí, které se mohou vzájemně spojovat. Pokud hudba vystihovala tyto emoce, byla to hudba vokální. V tomto případě měl text tyto emoce vyjádřit. V klasicismu se lidé emocemi zabývali stále, jen se více soustředili na jednodušší a jemnější hudbu. Díky hudebnímu vyjadřování v domácím prostředí se lidi vzdělávali a tím společnost získala například i nové básníky (Kresánek, 2000).

2.2 Hudební vkus a emoce

Náš hudební vkus může mnohé povědět. Například psycholog může podle našich nejoblíbenějších písní zjistit, zda jsme introverti/extroverti, kolik je nám přibližně let a mnoho dalších věcí. Na Zemi žije více než sedm a půl miliard lidí a každý má své písničky, které se mu líbí a které ne. Podle hudebních psychologů se hudba může dělit následovně.

Reflexní a složitá hudba – zde se nachází klasická hudba, lidová hudba, jazz nebo blues.

Intenzivní hudba – sem spadá rocková hudba nebo heavy metal.

Optimistická hudba – popová hudba, filmová hudba, duchovní hudba, country.

Rytmická a energická hudba – elektronická hudba, soul, rap

Psychologové přišli na to, že lidé, co vyznávají spíše reflexivní hudbu, jsou více extrovertní, ale sportovně moc založení nebývají. Ti, co mají radši intenzivní hudbu, jsou také větší extroverti, ale na rozdíl od příznivců reflexivní hudby, mají větší nadání na sport. Fanoušci optimistické hudby jsou přívětiví, svědomití, dobří sportovci a vyznavači energické hudby jsou velmi extrovertní a přívětiví. Nemůžeme se tím ale stoprocentně řídit. Je přirozené, že existuje spousta lidí, kteří mají rádi například klasickou hudbu a jsou dobří i ve sportu nebo vyznavač duchovní hudby, který je naopak nepříjemný a nepořádný (Powell, 2018).

Každý si asi občas pustí takový typ hudby, který podporuje aktuální emoci, nebo potom naopak ten, který je úplně rozdílný. Poslouchání hudby na náš mozek neustále působí. Proto, když například jedeme večer v autě, můžeme si pustit nějakou komplikovanější hudbu, díky které budeme neustále obezřetní. Naopak když řešíme v autě nějakou složitější situaci, musíme hudbu ztišit, abychom se mohli řádně soustředit (Powell, 2018).

Díky našim citům poznáváme, jaký má na nás hudba účinek. Dokáže nás rozveselit nebo si u ní naopak můžeme poplakat. V kategorii uklidňující hudby, máme každý úplně něco jiného. Rytmickou hudbu si pouštíme například při sportu, ale také si díky ní věci snadněji zapamatujeme. Za naše rozpoložení můžou z velké části hormony dopamin a serotonin, které se vytváří v mozku (Gerlichová, 2017).

Powell (2018) ve své knize popisuje jakými prostředky vyjádřit konkrétní emoce. *Radost* vyjádříme rychlým tempem, durovou tóninou, vysokou polohou, souzvučnou harmonií a vyšší hlasitostí. U *strachu* je to rychlejší tempo, mollová tónina, vysoká poloha, nesouzvučná harmonie a nízká hlasitost, která však kolísá. *Hněv* lze v hudbě popsat jako svižnou rychlost, mollovou tóninu, vysokou polohu, nesouzvučnou harmonii a vysokou hlasitost. *Něhu* ztvárňujeme pomalou rychlostí, durovou tóninou, nízkou polohou, souzvučnou harmonií a nižší hlasitostí. Jako poslední si popíšeme *smutek*. Ten se vyznačuje pomalou rychlostí, mollovou tóninou, nízkou polohou, nesouzvučnou harmonií a nízkou, kolísavou hlasitostí.

2.3 Jaký má na nás hudba vliv

Hudba působí jak na psychickou stránku, tak ale i na fyzickou stránku jedince. Může zakrýt, například u zubního lékaře, nelibé zvuky nástrojů. K tomu je nejvhodnější kupříkladu barokní klidná hudba nebo někdy stačí jen lidský hlas. Další oblastí, na kterou hudba působí je dýchání. Když neustále posloucháme klidnou pomalou hudbu a najednou bychom si pustili hudbu hlučnou a rychlou, mohlo by se někomu stát, že se mu bude hůř dýchat. Naopak při pomalé hudbě se dýchání zklidní. Toto souvisí i s činností srdce. Tlukot srdce se tempu hudby přizpůsobí. Když je hudba svižnější, srdce bude tlouct s větší frekvencí. Ale funguje to také opačně. I tlukot srdce ovlivňuje výběr muziky. Když půjdeme po ulici a pustíme si nějakou rychlou písničku, náš krok se zrychlí. Naopak, pustíme-li si něco pomalejšího, rychlost chůze se sníží (Campbell, 2008).

2.4 Vnímání hudby prostřednictvím těla

Abychom byli schopni vnímat hudbu, není nezbytně nutné slyšet. Několik mezinárodních muzikantů a hudebních skladatelů neslyšelo. Naučili se vnímat hudbu skrz vibrace, které pociťovali nejen v rukách, ale i v dalších částech těla. Například Evelyn Glennieová, která hraje na bicí nástroje, studuje nahrávku způsobem, že se dotýká reproduktoru a vnímá dané vibrace. Na koncertech účinkuje většinou bez bot, aby mohla lépe vnímat vibrace skrz podlahu na jevišti (Campbell, 2008).

„Celkově vzato, mám pocit, že vnímám zvuk z mnoha zdrojů, zatímco slyšící lidé spoléhají výhradně na své uši” (Glennieová in Campbell, 2008, s. 47).

Mezi známé neslyšící hudebníky patří Ludwig van Beethoven, Bedřich Smetana nebo Brian Wilson (Campbell, 2008).

2.5 Hudba jako léčebná metoda

Podle Gerlichové (2017) je vliv, který na člověka hudba má, pořád záhadou. Je známo, že již v dávné minulosti měla hudba v životě člověka důležitou funkci. Například přispívá k léčení všelijakých chorob. Jelikož ale zatím neexistuje medicínský obor, který by se touto problematikou (léčením za pomoci hudby) zabýval, nemůžeme exaktně tyto výsledky vysvětlit a objasnit. Každý jedinec vyžaduje jiný styl hudby. Hudba má vliv na celé naše tělo. Všichni

jsme poznali potěšení při poslouchání muziky nebo při zpívání, ať už veřejně nebo jen pro sebe. Moderní výzkumy prokazují, že při věnování se hudbě dochází ke snižování pocitů, jakými jsou úzkost nebo strach. Naopak může docházet ke zvyšování soustředěnosti a zkvalitňování paměti.

V aktuální době se již můžeme setkat se spoustou terapeutů, kteří se zabývají duší i tělem a využívají terapii za pomoci hudby. Ta se stala nezbytnou metodou v jejich terapeutické činnosti. Přitom velká část těchto lidí nemá žádné lékařské vzdělání. Pracují především ve formě přirozenosti a instinktu. Lidé, co se zabývají výzkumem, tuto metodu většinou odsuzují pro nemožnost opakování ve stejných podmínkách. V moderní medicíně se můžeme potkat s úkazem, kdy léčitel klade důraz nikoliv jen na stav jedince jako takového, ale i na svou intuici a spirituální dimenzi. V tomto případě je terapie brána za typ umění. I když je hudba pořád pokládána za originální a jedinečný postup terapie, který lékaři moc nepřijímají, pacienti se mu nebrání (Campbell, 2008).

Co se týká hudebních nástrojů, nejvíce se v terapiích využívají různé typy bubnů, které mají na člověka největší účinek. Nejvíce využívaný bývá djembe, což je buben různých velikostí, který je umístěn mezi nohama. Hra vzbuzuje při hře reakci v různých částech těla. Plastový malý buben remo je dalším typem bubnu, prostřednictvím kterého se dá uzdravovat. V dnešní době už je celkem obvyklé, když má terapeut mezi zdravotními pomůckami i nějaké bubínky nebo ještě jiné hudební nástroje (Campbell, 2008).

Existuje jedna metoda, která se zabývá hudbou jako léčebným postupem a je to *muzikoterapie*. Může ji provádět jen vzdělaný muzikoterapeut, protože je nutné řídit se všemi pravidly, která jsou důležitá v práci s klienty a které vedou k jejich ochraně. Zpěvák Michal Hruza v rozhovoru o muzikoterapii uvádí, že hudbu cítí jako prostředek k dorozumívání mezi jedinci. Je to pro něho nástroj, díky kterému může svobodně vystihovat interní svět – emoce, sny či myšlenky. Hudba uzdravuje, přináší soulad do prožívání a dokáže podpořit v nesnázích (Gerlichová, 2017).

Současná muzikoterapie vznikla v Americe, kde měla během druhé světové války v nemocnicích rozptýlit vojenské veterány. Zaměstnanci zjistili, že se díky ní lepší zdravotní stav pacientů, ať už po fyzické nebo psychické stránce. Proto nemocnice začala zaměstnávat hudebníky, aby měli veteráni k hudbě co nejjednodušší přístup. Aktuálně se muzikoterapie využívá u lidí, kteří se nacházejí ve stresu nebo dokonce v depresi. Člověk v depresi se nachází v takovém cyklu prožívání, kdy záporné myšlenky umocňuje špatné rozpoložení a naopak.

Hudba umí tento koloběh narušit. V okamžiku, kdy jedinec poslouchá hudbu, která je mu blízká, dochází k postupnému zlepšování nálady díky vyšší koncentraci serotoninu a dopaminu v krvi. Díky tomu se stává otevřenějším a snadněji se s ním pracuje. Hudba umí snižovat i psychickou zátěž, což může mít za následek zlepšení celého zdravotního stavu. Vědci přišli na to, že poslech uklidňující hudby před spaním vyřešil spoustě jedincům problém s nespavostí a mohli se tak vzdát pravidelně užívaných prášků (Powell, 2018).

2.6 Hudba ve výchově a vzdělávání

Uplatnění hudby v praxi můžeme pro naše potřeby rozdělit do třech oblastí. Je to pedagogická oblast, do které spadají například školská zařízení, střediska volného času, ZUŠ – základní umělecké školy nebo nízkoprahová zařízení. Další je oblast muzikoterapeutická, která probíhá mimo jiné v různých typech denních stacionářů, v sociálních službách a ve zdravotnických a rehabilitačních zařízeních. Třetí oblastí, které se budeme věnovat, je komerční neboli obchodní oblast, která se pojí s reklamou a nákupním chováním (Kusý, 2018).

V rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání najdeme hudební výchovu jako vyučovací předmět, který spadá pod oblast Umění a kultura. Kusý ve své knize poukazuje na důležitost výchovy uměním, která slouží k obohacování znalostí, dovedností a poznávání společnosti. Také od sebe odděluje termíny *výchova k hudbě* a *výchova hudbou*. Ve výchově k hudbě je důležité celostní vnímání hudby a má podstatnou roli ve vzdělávacím systému škol. Naproti tomu základem ve výchově hudbou je jedinec jako takový a hudba tu napomáhá k rozvíjení individuality. Díky hudbě by měly děti nabýt nové znalosti a měla by jim poskytovat i nové prožitky (Kusý, 2018).

Záměrem hudební produkce není jen vytvářet nové věci, ale také ovlivňovat lidi kolem sebe. V hudební výchově se snažíme o to, aby děti měly k hudbě pozitivní postoj, pociťovaly estetický význam a uměly jednoduše rozebrat hudební dílo. Ve školním prostředí můžeme použít tři druhy poslouchání hudby. Prvním je *stimulační poslouchání*, které podněcuje lidské smysly, přispívá k pozornosti a udržování kontaktu s realitou. Při špatném použití to může mít opačný negativní efekt. Druhým druhem je *poslouchání propojené s reakcí* založené na nějaké odezvě (pohybová aktivita) způsobené například textem písně. Třetím a posledním druhem je *podmíněné poslouchání*, kde využíváme hudbu k dopracování se nějaké změny v chování.

Hudbě se nemusíme věnovat jen při hodinách ve škole, ale také například o přestávkách (Kusý 2018).

Muzikoterapie/muzikofiletika

V muzikoterapii, popřípadě v muzikofiletice můžeme najít nejrozsáhlejší využití hudby v kolektivu. Prostřednictvím ní dochází ke komunikaci mezi jedinci. Vyjádřit hudbu lze rozličnými metodami. Kusý ve své knize uvádí kreativní a nekreativní muzikoterapii. V kreativní muzikoterapii jedinec používá více improvizáčnické postupy a doplňuje je o hru na jednoduchý hudební nástroj, například některý z Orffových nástrojů. Hudba hraná naživo má přednost v tom, že nabízí lidem i zrakový vjem a hlubší společenský prožitek. Expresivní hudební produkce přispívá k paraverbální komunikaci, kam patří hlasitost, barva hlasu/tónu, monotónnost, a ke komunikaci neverbální. Také napomáhá k odstranění niterního vypětí. Muzikoterapie obecně se snaží pomoci klientům s pochopením vlastní situace a vyrovnat se s ní. Nekreativní muzikoterapie je naproti tomu zaměřená více na poslech než na tvorbu. Kromě hudby se orientuje také na různé zvuky, šumění či poslech ticha. Hudba, jež posloucháme při nekreativní muzikoterapii je živá nebo puštěna z reproduktorů (Kusý, 2018).

Muzikofiletika je celkem moderní, a ne moc povědomý pojem příbuzný muzikoterapii. Vymýšlí své metody, které ale z muzikoterapie vycházejí. Muzikofiletika si neklade diagnostické ani terapeutické cíle. Zůstává někde mezi muzikoterapií a školní hudební výchovou. Jejím cílem je zdokonalovat kvality jedince a tím pádem i předcházet sociálně patologickým jevům. Ve skutečnosti se mnohdy muzikofiletika spojuje ještě s jinými odvětvími, kterými jsou například artefiletika nebo biblioterapie (Kusý, 2018).

Když se sloučí hudba s psychologíí, je zajímavé pozorovat, jak má každý jedinec s hudbou jiné zážitky. Ať je to amatér, co se týká hudby anebo odborník. Díky dnešní snadné dostupnosti, se z hudby mnohdy tvoří pozadí, které si třeba ani neuvědomujeme. Poslední oblastí, kterou se v této kapitole budeme zabývat, je komerční oblast, se kterou souvisí také psychologie reklamy a obchodu. V dnešní době je spousta vědců, kteří se zaměřují na vztah hudba – spokojenost klientů a hudba – volba výrobků v prodejně. Podle Kusého jedinec nejvíce nakupuje při energické, svižné a dynamické hudbě. Ta má za úkol odstranit a zamaskovat nelibé zvuky, i když si ji lidé často vůbec neuvědomují, mají ji spíše jako kulisu (Kusý, 2018).

3 KULTURA NESLYŠÍCÍCH

Kultura jako taková je velice obecný pojem. Můžeme ji vnímat jak ze širšího hlediska, tak i z hlediska užšího. Širší hledisko zahrnuje veškerou aktivitu, kterou ztvárňuje lidská společnost. Mimo jiné sem patří jak hmotné výrobky, víra, umění, předpisy, normy, vzdělávací systémy, tak ale i návštěva různých galerií nebo představení v divadle. Do užšího hlediska kultury spadá konkrétní jednání, vystupování lidí, které považuje daná společnost za tradiční. Nacházíme tu i určitá pravidla pro přijímání dalších osob do určené společnosti. O rozšíření kultury neslyšících se v České republice přičiňují z velké části hlavně neslyšící jedinci nižšího věku, kteří usilují o získání respektu a rovnoprávnosti od intaktní společnosti (Kosinová, 2008).

Kulturu neslyšících si jedinci dříve předávali pouze osobně, jeden druhému, v rámci společenství, z důvodu absence grafické podoby znakového jazyka. Pomocí moderních technologií jsme dnes schopni přenést znakový jazyk na datová média a tím sledovat i jeho vývoj. Jedinci se sluchovým postižením by mělo být v kolektivu neslyšících příjemně. Měl by mít pocit, že mezi ně patří. Nejdůležitější ovšem je, aby byl jedinec přijat i ostatními lidmi ve skupině. Jedinec bez jakéhokoliv sluchového postižení může být také mimořádně přijatý neslyšícími do jejich společenství, ale pouze v případě podíli-li se aktivně na chodu této skupiny a snaží se o propagaci kultury neslyšících. U osob se sluchovým postižením je umění hodně populární. Náplň veřejných akcí proto obvykle obsahuje velký počet výstupů různého druhu umění (Kosinová, 2008).

V kultuře neslyšících se můžeme potkat s nějakými konkrétními zvyky, které jinde neuvidíme. Jedním z takovým zvyků je to, že si neslyšící přejí u jídla dobrou chuť až tehdy, kdy mají talíř před sebou všichni. Přání poté vyjádří opakovaným klepnutím pěstí do stolu. Co se týče přípitku, tam je pro ně důležitý moment, kdy se při cinknutí sklenic dotknou navzájem rukou. V oblasti komunikace používají jeden konkrétní znak, který představuje pozdrav. Tento znak může vyjadřovat jak neformální pozdrav *ahoj*, tak i formální *dobry den* či *na shledanou* (Kosinová, 2008).

3.1 Vznik uměleckého tlumočení

Umělecké tlumočení se velkou měrou podílí na zpřístupnění znakového jazyka běžným intaktním občanům. Po sametové revoluci v roce 1989 se pro neslyšící začaly dít změny k

lepšímu. Začaly vznikat různé spolky, neziskové organizace apod. Běžná populace (osoby intaktní) se tak více začala dostávat do kontaktu právě s neslyšícími lidmi a tím i s českým znakovým jazykem (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

V roce 1998 přišel v platnost zákon č. 155/1998 Sb. o znakové řeči. Současný název, zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, získal novelou v roce 2008. Tento zákon pozitivně ovlivnil kvalitu života neslyšících. Udává právo neslyšících a hluchoslepých osob samostatně si vybrat druh komunikačního systému, obsaženého v tomto zákoně, který mu nejvíce vyhovuje. Vybraný komunikační systém pak musí být společností uznávaný do takové míry, aby se jedinec mohl do společnosti včlenit. (Zákon č. 155/1998 Sb.).

Díky těmto změnám docházelo také k častějšímu využití tlumočení českého znakového jazyka do českého jazyka a naopak. Ze začátku se tlumočení nejvíce využívalo v každodenních situacích, ale v dnešní době se využívá právě i v umělecké sféře. S uměleckým tlumočením se nejčastěji setkáme v hudební nebo divadelní oblasti (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

3.2 Hudba a zpěv

Terminologicky správně se o tlumočení v pravém slova smyslu nejedená. Tlumočení jako takové znamená převod mezi dvěma rozdílnými jazyky a tím hudba není. Správně by se tedy měl používat pojem interpretace hudby. Té se taky v této kapitole budeme věnovat. Stále se však, mezi veřejností i odborníky, spíše setkáváme s historicky zažitým pojmem tlumočení hudby. Např. Kateřina Červinková Houšková in Červinková Houšková, Kováčová (2008) tento pojem ve své knize poměrně často používá. Stejně je na tom i Janeček (2005), který uvádí, že podle jeho názoru to tlumočení je.

Těžká úloha pro všechny tlumočnický je poskytnout neslyšícímu jedinci srovnatelný prožitek z hudebního projevu s prožitkem, který si odnese intaktní osoba. Platí to jak v případě zpěvu, tak i instrumentální hudby. I když se tlumočení hudby a zpěvu zdá být velice atraktivní aktivitou, někdy je opak pravdou. Nezpochybnitelně jde o zajímavou činnost, za kterou se však schovává spousta hodin práce, která je pro laické oko neviditelná. Proto tato činnost není úplně vhodná pro člověka, který na místě tlumočnicka teprve začíná. I během tlumočení celého koncertu se na podiu vymění několik tlumočnicků, neboť pro jednoho by to byla přílišná zátěž (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Tlumočnickovi se může stát, že bude muset tlumočit hudbu, i když s tím zpočátku vůbec nepočítal. Děje se tak při tlumočení běžných situací, kdy náhle začne znít nějaká hudba, kterou je potřeba neslyšícímu vysvětlit. V tomto případě je lepší netlumočit hudbu, ale spíše danou situaci neslyšícímu vysvětlit. Co je to za hudbu, žánr, tempo, vysvětlit obsah písně, popsat pocity z hudby, které působí na tlumočnicka... V okamžiku, kdy tlumočnick dostane možnost nějakou hudební akci tlumočit, musí si sám sobě odpovědět na to, zda na to má, jestli to zvládne, jak z hlediska kvality, tak i z hlediska času (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Hudební interpretace se snaží předat neslyšícímu divákovi informace o tom, jak je hudba rychlá nebo jaký má rytmus. Na tyto dvě věci se v hudebním tlumočení nesmí zapomínat. V případě, že má tlumočnick s rytmem velké problémy, měl by zvážit, zda je pro něj tato práce vhodná. Dalším jevem, který je potřeba přenést na neslyšícího diváka, jsou emoce. Trochu to ztěžuje skutečnost, že každá píseň může u lidí vyvolat rozdílné emoce. Pak záleží na tlumočnickovi, jak se s tím vypořádá. Nesmíme zapomenout ani na dynamiku (zesilování či zeslabování), gradaci či melodii hudby. V neposlední řadě si uvedeme obsah hudebního díla, ať už se jedná o zpívanou píseň nebo instrumentální. Porozumění obsahu instrumentální hudby je složitější, neboť musíme zjistit, co tím chtěl daný skladatel říci (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Důležitou složkou celé interpretace, popřípadě tlumočení, je vhodně zvolené oblečení. Nejvhodnější je černé, ale nevádí ani velmi tmavé. Pokaždé to závisí na typu akce. Tlumočnick by se měl oblékat podle zpěváka nebo muzikanta. Výjimku tvoří sako, které je pro tlumočení nevhodné, jelikož přesně nekopíruje lidskou postavu a může tím ztěžovat příjem znakového jazyka. V okamžiku, kdy žena tlumočí hudebníka mužského pohlaví, měla by na sobě mít spíše kalhoty s blúzou. U sukne se musí dávat pozor na její délku. Stejně tak u blúzy na výstřih. Nic by totiž nemělo rozptylovat pozornost neslyšících od tlumočnického projevu (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

3.2.1 Soubory zaměřené na tlumočení a interpretaci hudby pro neslyšící

Hands Dance

Jedná se o hudební uskupení, které spadá pod divadelní spolek *OUKEJ*. Vzniklo v roce 2004 v Brně a tvoří ho umělci tlumočnicki, jak slyšící, tak i neslyšící. Věnuje se tlumočení hudební tvorby a divadelních představení pomocí českého znakového jazyka. Hlavním záměrem této skupiny je poskytnout jedinci se sluchovým postižením možnost stejného prožitku z hudby,

popřípadě divadla, jako mají osoby slyšící. Intaktní společnost má naopak možnost poznat, jak kultura neslyšících vypadá (Oukej, 2020).

Tichá hudba

Tichá hudba je soubor, ve kterém neslyšící jedinci zpívají písně ve znakovém jazyce. Zpěv ve znakovém jazyce je charakteristický tím, že se u něj ne vždy využívá hudební podklad. Je to jen takový doplněk. Na rozdíl od hudebního tlumočení se zde zpěvák nemusí striktně řídit textem skladby (Jirglová, 2013).

Hudební skupina Cava

Je kapela, kterou si založili studenti Univerzity Karlovy. Zaměřuje se především na folk a jazz. Zajímavostí je opakované vystupování společně s Andreou Kalců a Veronikou Chladovou, které zpívají skladby v českém znakovém jazyce (Bandzone.cz, 2020).

Tiché rytmy

Tiché rytmy je název pro ostravské uskupení neslyšících bubeníků, které vzniklo v roce 2012. Členskou základnu tvoří nedoslýchaví i zcela neslyšící jedinci. K bubnování nejvíce využívají bubny typu djembe nebo rámové bubny s paličkou. Tyto typy bubnů totiž nejlépe přenášejí vibrace do celého těla a o to tu především jde. Nejdříve vystupovali bubeníci sami, později k sobě přizvali tanečníci a pár jiných hudebníků, kteří je doprovázejí na koncertech (Muzikohraní, 2013).

3.3 Divadlo

Od roku 1992 je v Brně na JAMU (Janáčkova akademie múzických umění) možnost studovat vysokoškolský bakalářský obor *Výchovná dramatika neslyšících*, který je primárně určen pro osoby se sluchovým postižením. Absolvent tohoto oboru může najít uplatnění například v Divadle Neslyším (Kosinová, 2008).

Poté co tehdejší prezident Václav Havel podepsal 21. 5. 1998 zákon o znakové řeči (aktuálně zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob), začalo se měnit postavení neslyšících jedinců ve společnosti a český znakový jazyk se stal plnohodnotným komunikačním systémem pro osoby s těžkým sluchovým postižením. V roce 1998 vzniklo

první tlumočené divadelní představení do českého znakového jazyka, které se hrálo v Praze v Divadle Na zábradlí. Na další tlumočené představení si museli neslyšící nějakou dobu počkat, protože další inscenaci mohli zhlédnout až o pět let později, v roce 2003. Po tomto roce se divadelní představení tlumočí čím dál častěji, ale stejně jich je pořád nedostatek (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Jak už je uvedeno u tlumočení hudby a zpěvu, i zde je záměrem předat neslyšícímu jedinci stejné pocity a prožitky z divadelního představení jako jedinci bez sluchového postižení. Druhým záměrem je snaha o to, aby měli neslyšící možnost podílet se na kultuře okolní společnosti a aby slyšící jedinci mohli přijít do kontaktu se znakovým jazykem a blíže ho tak poznat. Existují různé typy divadelního tlumočení, které se od sebe odlišují především postavením tlumočnicka v prostoru. O tom, jaký typ tlumočení bude realizován, rozhodují ředitel divadla, režisér, producent a v neposlední řadě také herci a samotní tlumočníci. Tento výběr určí další postup nácvičku divadelní hry – přípravy a realizace samotného představení. Sem spadá rozvržení zkoušek, jak se kdo bude na jevišti pohybovat, jaké budou rekvizity a nesmíme zapomenout ani na ekonomický faktor. Tlumočnick by měl všem zúčastněným jedincům vysvětlit pozitiva i negativa konkrétních druhů tlumočení (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Tlumočení statické

U statického tlumočení setrvává tlumočnick po celou dobu představení na jednom místě. Může se nacházet buď pod levým nebo pravým okrajem pódia nebo na levém či pravém kraji jeviště. Nikdy však tlumočnick není v takové blízkosti herce, aby je divák mohl sledovat najednou. Je proto nezbytné zvolit si, jestli upřednostňuje více pozorování tlumočnicka nebo herce. Svou pozornost pak musí divák přesouvat z jednoho na druhého. Tlumočnick může být jen jeden, ale ve většině případů jsou dva, kdy tlumočí oba současně. Můžou si to však i rozdělit na polovinu. Jeden tlumočnick bude tlumočit první půlku představení a druhý tlumočnick druhou. V tomto typu tlumočení mají na sobě tlumočnicki neutrální oděv tmavé barvy. U divadelního představení pro děti si může tlumočnick sednout na okraj pódia, aby byl dětem blíže. Co se týká světla, bývá na tlumočnicka namířeno jedno nebo dvě bodová světla. Tlumočnicki se učí samostatně, všechno umí nazpaměť. Výjimku tvoří pouze formální zkoušky s herci a režisérem. Tlumočnick by měl také s vedením divadla projednat, jaký prostor v hledišti vyčlenit právě pro osoby se sluchovým postižením. Tento typ tlumočení sice neomezuje herce na jevišti, ale neslyšícím divákům moc

nevyhovuje. I přesto je však tento typ nejčastěji využíván (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Tlumočení zónové

Dá se říci, že zónové tlumočení je něco mezi tlumočením statickým a stínovým. Bývá zvykem, že divadelní představení tlumočí dva tlumočníci současně. Tlumočníci si rozčlení scénu na imaginární území a tlumočí pouze to, co se děje v jejich území. Nevýhodou je to, že divák musí přenášet svou pozornost z jednoho tlumočnicka na druhého. Tlumočníci mohou střídat svou pozici mezi jednotlivými scénami. Většinou se nachází někde ve vyvýšeném prostoru tak, aby na ně diváci lépe viděli. O tom, kde bude tlumočnick tlumočit rozhoduje opět celá řada lidí. Mezi nimi najdeme například režiséra, osvětlovače nebo tlumočnicka, který by měl všem vysvětlit výhody i nevýhody tlumočení na různých částech jeviště. Tlumočnickův oděv už odpovídá atmosféře divadelního představení, ale pořád není tak nápadný jako ten hercův. Při tomto tlumočení se očekává, že se tlumočníci budou aktivněji podílet na společném nácvičku celé hry. Musí tak disponovat většími hereckými dovednostmi, než bylo potřebné u statického tlumočení. Zónové tlumočení se využívá hlavně v takových divadlech, ve kterých se vedení nebrání užšímu kontaktu s tlumočnickými. Mělo by být přístupné i jejich případným novým nápadům, co se tlumočení představení týče. Diváci tento typ tlumočení berou více přijatelněji, neboť už jsou tlumočníci menší měrou součástí představení (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Tlumočení stínové

Ve stínovém tlumočení se tlumočnick stává jakoby jedním z herců. V rámci představení je každému herci přidělen jeden tlumočnick a ten napodobuje všechny jeho pohyby, činnost, chování dané postavy, styl řeči, a přitom tlumočí do znakového jazyka. Je vlastně takové hercovo druhé já, co se jeho role týče. Záměrem u tohoto typu tlumočení je navodit u diváka pocit, že tu roli hraje vlastně jedna osoba a ne dvě. Tlumočnick by měl mít na sobě, pokud možno, stejné oblečení jako herec. Může se stát, že tlumočnick tlumočí během představení více postav, pak je převlékání nevyhnutelné. Neslyšícími diváky je tento typ tlumočení nejlépe přijímaný, protože nemusí přenášet pozornost z tlumočnicka na herce a zpět. Pro tlumočnicka to ovšem znamená nezbytnost skvělých hereckých a pohybových dovedností. Co se týká divadla, tam je zapotřebí nejvyšší míra ochoty od režiséra představení, divadla jako takového a pokud možno účast tlumočnicků na každé zkoušce. Stínové tlumočení je hodně náročné z hlediska času. Tlumočnick

musí být vybaven také sociálními schopnostmi, musí umět komunikovat s lidmi. Může se stát, že si herec bude připadat upozaděný a tehdy přichází tlumočnickova chvíle, kdy má za úkol herci vysvětlit, že oba dva tam jsou z jiného důvodu a mají v představení rozdílné úlohy. Takto tlumočená představení mají rádi i diváci bez sluchového postižení, poněvadž jsou tlumočníci součástí představení a nechápou je například jako rušivý element (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Experimentální forma tlumočení

Experimentální forma tlumočení ještě není v České republice moc rozvinutá. Jedná se o formu, kdy se tlumočník stává rovněž samotným interpretem a zastává tak dvě úlohy. Může se stát, že počet tlumočnicků bude větší než počet herců. Příkladem je představení s názvem Zahrada, kde hraje pět tlumočnicků a dva herci. Jeden herec má k sobě konkrétního tlumočníka, který ho tlumočí až do konce hry. Druhý herec je v roli vypravěče a zbylí tlumočníci hrají role, o kterých vypravěč hovoří (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Inscenace, ve které se využívá experimentální tlumočení, už s tlumočnický počítá od začátku. Nelze je tam doplnit v průběhu nácviu (Dingová, 2020).

Tlumočení balkónové

Balkónové tlumočení není zahrnováno do uměleckého tlumočení, ale v České republice se docela často využívá. Tlumočník se nachází úplně stranou od jeviště, často ho můžeme vidět na balkóně (proto balkónové tlumočení). Může se však vyskytovat i na okraji hlediště. Jde o to, aby nepřekážel hercům nebo divákům, kteří nemají sluchové postižení. Neslyšící jedinci pak sedí nedaleko tlumočníka. Nevýhodou je však to, že nelze vnímat herce s tlumočníkem najednou. Jedinec si tak musí zvolit, jestli dá přednost tlumočnickovi nebo herci. Z hlediska divadla se jedná téměř o nulovou součinnost s tlumočníkem. Nedochozí ani ke spolupráci s osvětlovači, což způsobuje neosvětlení tlumočníka a tím i horší srozumitelnost obsahu pro neslyšící jedince. Jak lze usoudit, tento typ tlumočení nepatří neslyšícími osobami mezi ty oblíbené (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Je potřeba, aby lidé tlumočení divadelních inscenací posuzovali úplně stejně jako kterékoliv jiné zaměstnání a také k němu tak přistupovali. U každého povolání jsou zapotřebí konkrétní znalosti, dovednosti a osobnostní vlastnosti. Stejně je tomu tak i u divadelního tlumočení. Mezi

potřebné dovednosti patří například to, že nestačí, když člověk hru pouze slovně přetlumočí, i když bezchybně, ale je nezbytné ji i herecky zahrát. Tlumočník tráví nácvikem představení podobný čas jako herci a stejně jako oni se musí řídit režisérovy pokyny. Určitě by tlumočník neměl mít potíže s veřejným účinkováním. Lidé v divadle většinou nemají moc znalostí o světě neslyšících. Proto by měl tlumočník disponovat dobrými sociálními dovednostmi a intaktní společnosti tento svět trochu přiblížit, popřípadě vysvětlit různá nedorozumění. Je důležité mít všeobecný přehled z toho důvodu, když má například tlumočník tlumočit představení, které spadá do určitého časového období, aby znal konkrétní souvislosti. Samozřejmostí je výborné ovládnutí obou jazyků, jak znakového, tak v našem případě i českého. Aby bylo tlumočení kvalitní, je potřeba kromě textu přetlumočit také atmosféru celého představení. Co se týká znalostí, měl by se tlumočník vyznat přinejmenším v základním divadelním názvosloví. Nemělo by se zapomínat ani na tělesnou a duševní kondici. Je možné, že se člověk ocitne v situaci, kdy bude muset tlumočit například dvě hodiny v kuse (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Tlumočník si může k sobě povolat *supervizora*, který v představení nehraje a může tlumočnickovi pomoci s přeložením textů do znakového jazyka. Dál se snaží tlumočnickovi zajistit vhodné osvětlení, oblečení či líčení. Nejhlavnější jeho úkol je však domlouvání se a vycházení si vstříc s režisérem. Je to jedinec, který ovládá oba jazyky a který už má s divadelním tlumočením dlouholeté zkušenosti. Další osobou, se kterou může tlumočník spolupracovat je *neslyšící konzultant*. Většinou je to člověk, který se narodil jako neslyšící a jeho mateřským jazykem je znakový jazyk. S divadelním tlumočením má také velké zkušenosti. V této pozici je spíše za neslyšícího diváka a dívá se na hru jeho očima. Předkládá různé připomínky, nápady, co by se mělo změnit, co se mu líbí, co moc ne, co ještě upravit atd. Je takovým prostředníkem mezi tvůrci představení a neslyšícími diváky (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Při přípravě nesmíme zapomenout ani na vhodné osvětlení. U statického tlumočení je to celkem jednoduché, většinou se používá jen jedna sada, která je ovládaná manuálně. Osvětlení na tento typ tlumočení se zpravidla chystá ve stejný den jako představení. Zde většinou nachází uplatnění bílé světlo doplněné narůžovělým. Při zónovém tlumočení jsou tlumočníci osvětleni shodně s celým jevištěm. V případě, že to je nedostatečné, je možné světlo přidat. U stínového tlumočení to je složitější. Je potřeba, aby se všichni, kterých se to týká, sešli a vyjádřili své požadavky a připomínky. Celá inscenace se zkouší od začátku do konce s tím, že se

v jednotlivých scénách zastavuje a volí se správné světlo. Nejdůležitější je, aby se tlumočnick nenacházel ve stínu (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

Podstatné je, aby tlumočnick svým přednesem nezastínil herce. V okamžiku, kdy herec přestane mluvit, měl by tlumočnick přestat znakovat. Nejhlavnější je zde pořádk divadelní představení jako takové. Aby všechno dopadlo hladce, je zapotřebí velká spolupráce celého týmu (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

3.3.1 Soubory zaměřené na tlumočení divadla pro neslyšící

Divadlo Neslyším

Divadlo Neslyším tvoří skupina neslyšících herců, včetně neslyšící ředitelky. Divadlo nejprve neslo název *Vlastní divadlo neslyšících*. To se psal rok 1997. Uplatnění v divadle našli lidé, kteří dokončili studium v oboru výchovná dramatika neslyšících (JAMU). Od roku 2000 vidali diváci divadlo jako součást *Divadla v 7 a půl*. V roce 2002 dostalo aktuální pojmenování, a to *Divadlo Neslyším*. Kromě toho, že herci účinkovali v mnoha inscenacích, zúčastnili se také několika festivalů v různých evropských zemích. Při potřebě konzultace nebo spolupráce se specialisty, hledá divadlo nejdříve mezi neslyšícími lidmi. Divadlo Neslyším disponuje divadelními inscenacemi určenými i pro děti (např. ...A JE TO! nebo Hrnečku vař!) a dospělé (např. Kytice nebo Kašpar Hauser) (Kosinová, 2008).

Další divadelní hry, které byly tlumočeny do znakového jazyka:

- Plukovník Pták (Divadlo Na zábradlí)
- Perfect Days (Divadlo Na zábradlí)
- Tracyho tygr (Divadlo Nablízko)
- Růže pro Algernon (Divadlo v Celetné)
- Frida (Lyra Pragensis) (Červinková Houšková, Kováčová, 2008).

3.4 Poezie

Dalším kulturním odvětvím neslyšících je poezie. Prvním představitelem, který se zabýval recitováním poezie ve znakovém jazyce byl Američan Clayton Valli. Také se zajímal o to, jakým způsobem se rýmy ve znakovém jazyce tvoří a jaké to má zásady. Rýmy ve znakovém jazyce se tvoří prostřednictvím podobných až stejných znaků. Například hodně závisí na

základní pozici rukou, pohybu či konkrétním prostoru, kde se daný znak provádí. Když je rým povedený, měl by mít z toho neslyšící člověk tentýž požitek jako člověk slyšící v mluvené poezii. Clayton Valli sepsal seznam zásad, které je potřeba dodržet pro vznik dobrého rýmu. V České republice tato poezie moc rozšířená není. Na druhou stranu, jezdí sem (do ČR) recitovat lidé z různých států, takže možnost přijít s poezií ve znakovém jazyce do kontaktu tady je. Jednou z autorek poezie ve znakovém jazyce je Lucie Půlpánová. Naproti tomu například Zuzana Hájková přednáší poezii přeloženou z českého jazyka (Kosinová, 2008).

3.5 Film

Filmová produkce je věcí poněkud nákladnou. Proto také v České republice nenalzáme dostatek filmů, které by byly vhodné pro neslyšící publikum. Na film, kde hlavní roli hraje osoba se sluchovým postižením téměř nenarazíte. Jedním z těchto filmů je *Minulost* z roku 1998. O trochu početnější skupina filmů je ta, kde tito herci hrají druhotné role. Příkladem je film *Pupendo*, natočený v roce 2003. Přitom by filmy s neslyšícími herci nebyly užitečné jen pro osoby se sluchovým postižením, ale i pro širokou veřejnost, která by měla možnost více proniknout mezi neslyšící a blíže tak poznat jejich kulturu. Nedostatek těchto filmů není problémem jen u nás, ale i v zahraničí. Navzdory tomu se podařilo pár hodnotných filmů natočit. Pravděpodobně nejvýznamnějším je film americké produkce s názvem *Bohem zapomenuté děti*, který si v roce 1986 odnesl Oscara za hlavní ženskou roli (Kosinová, 2008).

3.5.1 Awi film

Awi film je v České republice prvním sdružením zabývajícím se tvorbou hraných filmů, na kterých se podílejí sami osoby se sluchovým postižením. Myšlenkou tohoto sdružení je představit intaktní populaci kulturu neslyšících, jak tito lidé žijí, jak se vyjadřují atd. Awi film vznikl pro zábavu osob se sluchovým postižením a umožnění sledovat filmy v rodném jazyce (tzn. ve znakovém jazyce). Hlubší myšlenka s cílem osvěty kultury neslyšících vznikla až v průběhu (Filmdat, 2020).

Filmy natočené AWI filmem jsou například *Čtyřlístek* nebo *Exponát roku 1827* (Křest'ánová, 2008).

3.6 Humor neslyšících

Každá kultura má svůj odlišný a specifický humor. Co jedna kultura chápe jako legrační, druhá to může brát s vážností a naopak. To samé platí u znakového jazyka mezi osobami se sluchovým postižením. Vtipy slouží k obveselení členů konkrétní kultury, a ne mezi kulturami navzájem. U neslyšících rozeznáváme tři druhy zábavného vyjadřování. Prvním druhem je vypravování legračních, někdy i smyšlených příhod. Za druhé to je vyzdvihování výrazných znaků u člověka či zvířete s cílem pobavení ostatních. A posledním typem je líčení něčeho, co se v reálném světě stát nemůže. Vtipy většinou popisují setkání slyšící a neslyšící kultury a jejich různé omyly, faux pas v oblasti komunikace. V Americe, u osob se sluchovým postižením, jsou velice populární komiksy, kde se promítají ty samé situace (Kosinová, 2008).

PRAKTICKÁ ČÁST

Výzkumným problémem v této bakalářské práci je vztah osob se sluchovým postižením k hudbě. Jaký význam pro ně hudba má, jak moc je pro ně důležitá. K dosažení hlavního cíle došlo za pomoci cílů dílčích, ve kterých byla vymezena problematika sluchového postižení z pohledu terminologie. Dále je v teoretické části popsána klasifikace sluchového postižení podle období vzniku, místa a stupně sluchové ztráty. Dalším dílčím cílem bylo popsat význam hudby v životě člověka, popsat kulturu neslyšících, a nakonec vypracovat praktickou část, které se zde budeme věnovat. Výzkumné otázky, ke zpracování této části, byly následující:

- Jaký význam má hudba v životě osob se sluchovým postižením?
- Jaký vztah mají sluchově postižení k hudbě?
- Zapojují se sami sluchově postižení do hudebních aktivit?

Pro výzkum byla zvolena kvalitativní metoda z důvodu záměru jít více do hloubky. Zde pro mě nebyl nejdůležitější co nejvyšší počet respondentů, ale spíše význam a hloubka odpovědí. Proto jsem také použila jako metodu sběru výzkumných dat rozhovor. Byla to nejlepší možnost, jak se od respondentů dozvědět co nejvíce informací. V případě jakýchkoli nejasností se vše vyřešilo okamžitě.

V kvalitativním výzkumu je právě rozhovor jednou z nejvyužívanějších metod. Je považován za nestandardizovaný typ dotazování. Většinou se dělá s respondenty jednotlivě, ale lze to i s více dotazovanými najednou. Respondenty pojí nějaký stejný znak, například stejné prostředí nebo sociální skupina (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007). Existují tři druhy rozhovorů, a to strukturovaný, polostrukturovaný a nestrukturovaný. U strukturovaného má tazatel předem přichystané otázky i s možnými odpověďmi. Dá se říci, že je to dotazník provedený ústní formou. Polostrukturovaný rozhovor je patrně nejrozšířenější. U tohoto typu má tazatel také připravené otázky, ale reaguje i na podněty od respondenta. V nestrukturovaném rozhovoru jde o dialog nad daným tématem bez předem připravených otázek. Velkou výhodou rozhovoru je možnost dovysvětlení otázek či odpovědí nebo pozorování verbálních i neverbálních projevů respondenta. Naopak nevýhodou je časová náročnost, obtížnější zaznamenání odpovědí i vyhodnocení (Skutil, 2011).

Praktická část je založena na polostrukturovaném rozhovoru s respondenty. Respondenti pochází z České republiky a byli mj. osloveni přes Centrum podpory studentů se

specifickými potřebami na Univerzitě Palackého v Olomouci a přes osobní známost. Do finálních rozhovorů, které probíhaly od února do dubna 2020, se dostalo 9 respondentů, kteří dobrovolně odpovídali na otevřené otázky. Rozhovory probíhaly ve většině případů osobně v českém jazyce. Dva z nich byly dělány prostřednictvím emailu. V prvním případě to bylo z důvodu odmítnutí osobního setkání respondentem, v druhém pak nouzovým stavem vyhlášeným vládou České republiky kvůli pandemii COVID–19. Odpovědi byly, v případě osobního setkání, zaznamenávány pomocí audio záznamu nebo osobních zápisků psaných po skončení rozhovoru. V příloze 1 je kompletní struktura rozhovoru včetně všech otázek, které byly kladeny. V tabulce č. 1 jsou základní údaje o respondentech.

Údaj o respondentovi	Respondent								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Věk	36	25	21	22	85	22	21	48	26
Pohlaví	Muž	Muž	Muž	Žena	Žena	Žena	Žena	Muž	Muž
Druh sluchového postižení	Těžká nedoslýchavost	Praktická hluchota	Lehká nedoslýchavost	Středně těžká nedoslýchavost	Těžká nedoslýchavost	Lehká nedoslýchavost	Tinnitus	Praktická hluchota	Totální hluchota
Základní škola	Běžná	Běžná	Běžná	Běžná	Běžná	Běžná	Běžná	Běžná	Pro os. se sluch. post.
Hudební výchova na základní škole	-	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne
Střední škola	Běžná	Běžná	Běžná	Běžná	Běžná	Běžná	Běžná	Běžná	Pro os. se sluch. post.
Sluchové postižení v rodině	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne

Tab. č. 1 Údaje o respondentech

Věk většiny respondentů se pohybuje od 21–48 let, všichni tito respondenti jsou tedy v produktivním věku a neměli by mít jiná omezení. Jeden respondent má 85 let a je v penzi. Respondenti, kteří mají praktickou hluchotu, ji mají kompenzovanou kochleárním implantátem (respondent 2 oboustranně, respondent 8 jednostranně). Respondent 5 má těžké sluchové postižení od doby, kdy v dětství prodělal příušnice. U respondenta 7 se vyskytuje tinnitus, který úplně nespadá do sluchového postižení, ale dává zajímavý pohled na to, jak jedinec s tinnitem může vnímat hudbu a co pro něho hudba znamená. Respondent 9 trpí totální hluchotou. Co se týká hudební výchovy, většina respondentů odpověděla, že hudební výchovu ve škole měla. Respondenti 5 a 7 tehdy ještě žádný problém se sluchem neměli. Respondenti 2 a 6 se bez větších problémů zapojovali do výuky. Respondent 3 uvedl, že při hudební výchově celkem nic nedělali, tudíž také žádné větší problémy neměl. Naopak respondenti 4 a 8 shodně odpověděli, že kvůli sluchovému postižení byli při hodinách v pasivní roli pozorovatele. Učitelé se snažili jednou za čas respondenta 8 zapojit, ale on nechtěl. Respondent 9 se vzdělával ve školách pro

osoby se sluchovým postižením, tudíž klasickou hudební výchovu ve škole neměl. Místo toho měl hudebně-dramatickou výchovu. Při nácviu vánočních koled pro rodiče, kdy nedoslýchavé děti s vyučujícím zpívaly, musel být ještě s dalšími neslyšícími žáky přítomen. Celou dobu se dívali na ostatní nebo si četli texty písní.

Obr. č. 2 Úvodní otázka: Posloucháte hudbu?

Na obrázku č. 2 lze vidět, že 7 respondentů poslouchá aktivně hudbu a 2 nikoliv. Tato informace je v rozhovoru důležitá, protože ovlivňuje následující otázky. Otázky 1–14 byly kladeny těm respondentům, kteří odpověděli, že poslouchají hudbu. Otázky 15–17 byly kladeny těm respondentům, kteří hudbu neposlouchají. Otázky jsou seskupovány z důvodu vzájemné souvislosti.

Otázka	1	2	3
	Co Vás k hudbě přivedlo, proč jste ji začal/a poslouchat?	Co za žánr posloucháte?	Měl jste rád dříve jiný žánr?
Respondent 1	Hudba sama	Komický	Ne
Respondent 2	Rodiče - oba dva hrají na kytaru	Všeobecný mix (rock, pop, metal), ale nejradši mám 80. léta	Dříve jsem poslouchal jen rock (Kabáty)
Respondent 3	Když jsem byl malý, mamka mi pouštěla dětské písničky, poté byly písničky v seriálech, večerníčcích a postupně jsem ji začal poslouchat sám.	Pop a vážnou hudbu	Ne
Respondent 4	Sama	Všechno, od každého něco	Ne
Respondent 5	Škola, jak jsme při HV zpívali, začalo mě to bavit.	Dechovku a lidové písně	Lidové písně se mi líbí pořád. Dříve jsem ještě hodně poslouchala swing.
Respondent 6	Asi můj děda. Hrál na housle a často jsme spolu za doprovodu houslí zpívali.	Pop, muzikálové písně a folk	Ne
Respondent 7	Já sama. Má ségra začala na prvním stupni chodit do hudebky a já jsem chtěla taky.	Pop	Ne

Tab. č. 2 Otázka v rozhovoru 1, 2, 3

Z tabulky lze vyčíst, že na první otázku tři respondenti odpověděli, že je k hudbě přivedl rodinný příslušník. V případě respondenta 2 to byli rodiče, kteří hrají na kytaru, respondentovi s číslem 3 matka v dětství pouštěla dětské písně, večerníčky a seriály. U respondenta 6 to byl dědeček, hrající na housle, který ho dovedl k hudbě. Respondenti 4 a 7 shodně odpověděli, že cestu k hudbě našli sami. Respondent 7 dodává, že se začal věnovat hudbě díky své sestře, která chodila do základní umělecké školy a on tam chtěl chodit také. Respondenta 5 dovedla k hudbě škola. Při hodinách hudební výchovy často zpívali, a to ho začalo bavit.

U druhé otázky byla nejčastější odpověď pop a hned za ní hudba všeho druhu. Respondent 1 uvedl, že nejvíce poslouchá komický žánr. Tím byly myšleny vtipné písně, prostřednictvím kterých si jejich autoři dělají z něčeho legraci. Je možné konstatovat fakt, že většina z uvedených žánrů má silný rytmus, který může pomoci osobám se sluchovým postižením s vnímáním hudby, ale není hudební žánr, který by byl oblíbený u všech respondentů uvedeného rozhovoru.

Ve třetí otázce téměř všichni souhlasně odpověděli, že svůj hudební vkus nemění, maximálně upřesnili, koho z interpretů dříve více poslouchali.

Otázka	4	5	6
	Kolik času trávíte s hudbou? (Posloucháním písniček, hrou na hudební nástroj...)	Hrajete na nějaký hudební nástroj? Zpíváte? Chcete začít na něco hrát?	Zúčastňujete se nějakých hudebních akcí? (Koncert, festival, muzikál v divadle...)
Respondent 1	10 minut týdně	Zpívám někdy	Ne
Respondent 2	Velmi hodně času trávím hudbou, poslouchám ji skoro pořád.	Jako malý jsem hrál na flétnu, pořád mám doma malý bubínek. Chtěl bych se naučit na kytaru.	Chodím na koncerty
Respondent 3	Typický všední den půl hodiny/hodinu, o víkendu dvě a tři.	Zkoušel jsem kytaru, ale kvůli sluchovému postižení pořádně nedokážu rozeznávat doby.	Ještě jsem nikde nebyl, ale uvažuji o účasti na hudební akci.
Respondent 4	Cca půl hodiny až hodinu denně. Přes hodinu asi ne.	Ne, nejde to. Ani na bubínek ne, protože nevím, kdy do něj bouchnout.	Ne, nemá to smysl. Jen chodím na Vinobraní, kde jsou různí interpreti.
Respondent 5	Moc ne. Pouštím si jen hudební pořady v televizi.	Ve škole jsem ráda zpívala, ale jinak ne.	Ne
Respondent 6	V průměru asi dvě hodiny denně. Někdy více, někdy méně.	Hrála jsem na flétnu a zpívala jsem.	Baví mě chodit do divadla na muzikály. Na koncerty moc často nechodím.
Respondent 7	Docela dost. Díky tinnitu nesnáším ticho, takže si pouštím hudbu.	Zpívala jsem v pěveckém sboru. Hrála jsem na klarinet, zobcovou flétnu a kytaru.	Ne. Vadí mi to na uši, kvůli tomu velkému hluku.

Tab. č. 3 Otázka v rozhovoru 4, 5, 6

Respondenti 1 a 5 v rozhovoru uvedli, že hudbě moc času nevěnují. U respondenta 5 to jsou pouze hudební pořady v televizi. Respondenti 3 a 4 se věnují hudbě v průměru jednu hodinu denně, respondent 3 o víkendu i víc. V případě respondenta 6 to jsou přibližně dvě hodiny a naopak respondenti 2 a 7 tráví s hudbou většinu svého volného času.

Na otázku, jestli hrají na nějaký hudební nástroj, zpívají nebo se chtějí na něco naučit hrát, respondenti ve většině případů odpověděli, že buď hrají, hráli nebo to alespoň v minulosti zkoušeli. Respondent 4 uvedl, že na nic nehraje ani nehrál, protože to kvůli sluchovému postižení nejde. Respondenti 1, 5, 6 a 7 se věnují či věnovali zpěvu. Respondent 6 hrál ještě k tomu na flétnu, stejně jako respondent 7, který ovládá i hru na klarinet a kytaru. Stejně tak by se chtěl na kytaru naučit hrát respondent 2, který jako malý hrál rovněž na flétnu. Respondent 3 hru na kytaru zkoušel, ale kvůli sluchovému postižení s tím skončil, protože nedokázal správně rozeznávat doby. Ve výše uvedených odpovědích je vidět, že i navzdory sluchovému postižení se člověk může naučit hrát na hudební nástroj.

Naopak u otázky týkající se hudebních akcí téměř všichni odpověděli, že se žádných akcí neúčastní. Jedině respondent 2 chodí na koncerty a respondent 6 má rád muzikály v divadle. Respondent 8, který hudbu vůbec neposlouchá doplnil, že čas od času doprovází manželku a děti na koncert, ale většinou si z něho nic neodnese.

Otázka	7	8	9
	Jaké interprety máte nejraději? (Jakého zpěváka, zpěvačku či kapelu)	Následujete v tomto rodiče? Máte rád toho samého zpěváka, zpěvačku nebo kapelu jako Vaši rodiče?	Jakým způsobem posloucháte hudbu? (Sluchátka v uších, v pokoji...)
Respondent 1	Queen	Téměř	V pokoji z počítače
Respondent 2	The Beatles, Queen, Linkin Park	Částečně (80. léta)	Z počítače s klasickými sluchátky, z mobilu přes příslušenství ke kochleárnímu implantátu.
Respondent 3	Nemám nikoho oblíbeného, ale poslouchám např. Chinaski	–	Když to mám jako pozadí, tak z počítače, ale nejčastěji ve sluchátkách.
Respondent 4	Nemám nejoblíbenějšího interpreta	Asi ano. Posloucháme všechno možné.	Se sluchátky. Někdy i nahlas, ale musím dávat pozor na sousedy.
Respondent 5	Např. Jožka Černý, ale jinak je mi to jedno.	–	Přes indukční smyčku v televizi
Respondent 6	Nemám nejoblíbenějšího zpěváka. Beru to podle toho, jestli se mi daná písnička líbí nebo ne.	Trochu jo. Folkové zpěváky máme společné.	Když jsem sama v pokoji, tak nahlas z počítače, jinak se sluchátky.
Respondent 7	Poslouchám směsku, např. Imagine Dragons. Jako malá jsem poslouchala Lucii Vondráčkovou	Imagine Dragons posloucháme všichni.	V pokoji, sluchátka mám zakázané.

Tab. č. 4 Otázka v rozhovoru 7, 8, 9

V tabulce lze zpozorovat převahu různých písní oblíbeného hudebního stylu nad konkrétními interprety. Důvod je možné přikládat tomu, že pro respondenty nejsou důležití samotní interpreti, ale význam a požitek z konkrétní písně. Sám respondent 3 říká, že je mu jedno, kdo píseň zpívá. Zaměřuje se na text, sdělení a melodii. Respondenti také uvedli, že mají s rodiči podobný hudební vkus.

U otázky „Jakým způsobem posloucháte hudbu?“ se už odpovědi rozcházejí. Respondenti 1, 5 a 7 si hudbu pouštějí nahlas v pokoji. Respondent 7 nesmí sluchátka kvůli tinnitu vůbec používat. Respondent 2 u hudby pouštěné z počítače používá klasická sluchátka a v případě telefonu poslouchá hudbu přes příslušenství ke kochleárnímu implantátu (přes bluetooth), které mu pouští hudbu přímo do procesorů kochleárního implantátu. Ostatní respondenti využívají, jak hudbu puštěnou nahlas, tak i poslech přes sluchátka.

Otázka	10	11	12
	Odkud nejvíce posloucháte hudbu? (Telefon, internet, rádio, televize...)	Kdy/při jaké příležitosti posloucháte hudbu?	Proč posloucháte hudbu? (Pro zlepšení nálady, vyplnění volného času...)
Respondent 1	Internet	Když jsem doma a odpočívám.	Relax
Respondent 2	Na počítači	Když jedu tramvají, mám volno ve škole...	Pro vyplnění volného času, vždy, když nemám co dělat.
Respondent 3	Hlavně internet, mp3, youtube	Když mám špatnou náladu	Zlepšení nálady
Respondent 4	Z notebooku a z telefonu	Když mám čas, někdy i při psaní BP. Někdy si ji pustím i před spaním.	Teď mě to napadne, tak si to pustím.
Respondent 5	Z televize	Když je nějaký hudební pořad v televizi.	Pro vyplnění volného času, moc nikam nechodím.
Respondent 6	Když jsem doma, tak z internetu v počítači a mimo domov z telefonu.	Když nemám co dělat nebo když si chci odpočinout.	Na odreagování od okolního stresu a na chvíli se odpoutat od každodenního života.
Respondent 7	Notebook (youtube), mobil	Ve volném čase a když potřebuju přebít pískání v uších.	I pro zlepšení nálady, ale také pro přebíjení toho tinnitu.

Tab. č. 5 Otázka v rozhovoru 10, 11, 12

V dnešní době není překvapením, že nejvíce respondenti poslouchají hudbu z internetu a telefonu. Tři respondenti uvedli, že hudbu poslouchají pro vyplnění volného času. Pro další respondenty to je nástroj na zlepšení nálady a zbylí respondenti za pomoci hudby odpočívají a relaxují. Například respondent 6 využívá hudbu k odreagování se od okolního stresu.

Respondentovi 7 kromě zlepšení nálady slouží hudba ještě k přebití nepříjemného pískání v uchu způsobené tinnitem. Lze tak říci, že hudba jako taková slouží k uvolnění napětí.

Otázka	13	14
	Máte při poslechu před sebou text písně?	Posloucháte vše, co máte rád nebo si vybíráte podle aktuální nálady?
Respondent 1	Někdy	Podle nálady
Respondent 2	Ne	Většinou všechno
Respondent 3	Občas si ho pustím.	Podle nálady
Respondent 4	Občas	Podle nálady
Respondent 5	Ne	Všechno
Respondent 6	Často ano	Někdy cokoliv, ale většinou si vybírám podle nálady.
Respondent 7	Moc ne	Vybírám si podle nálady.

Tab. č. 6 Otázka v rozhovoru 13, 14

Co se týká textu před sebou při poslechu písně, většina respondentů odpověděla, že někdy ho před sebou mají, ale není to pravidlem. Respondenti 2 a 5 uvedli, že s textem před sebou hudbu nikdy neposlouchají. Naopak respondent 6 má před sebou text písně často, protože mu to pomůže pochopit o čem se v písni zpívá a může zpívat společně s interpretem.

Z tabulky vyplývá, že si skoro všichni respondenti vybírají písně podle aktuální nálady. Už se ale liší odpovědi na to, jakým stylem si písně volí. Respondent 3 odpověděl, že když má špatnou náladu, pouští si rychlé, veselé písně, a ještě si jde k tomu nejlépe zaběhat. Naopak respondenti 4 a 6 uvedli, že si v případě smutné nálady pouští smutné písně.

Otázka	15	16	17
	Proč neposloucháte hudbu? (Např. vyvolává to nepříjemné pocity)	Poslouchal jste někdy dřív hudbu?	Mrzí Vás, že neposloucháte hudbu? (Např. kvůli sluchovému postižení)
Respondent 8	Nic si z toho neodnáším, nic to pro mě neznamena.	Ne	–
Respondent 9	Z důvodu sluchové vady nic neslyším. Vnímám pouze vibrace.	Ne	Možná ano, ale ne kvůli hudbě. Chtěl bych slyšet šustění listí a zpívat ptáky.

Tab. č. 7 Otázka v rozhovoru 15, 16, 17

Tato tabulka ukazuje odpovědi otázky, které zodpovídali respondenti, kteří hudbu vůbec neposlouchají. Respondent 8 říká, že pro něj hudba nic neznamena, nic si z ní neodnáší. Respondent 9 ji může vnímat pouze přes vibrace. Kvůli závažnému sluchovému postižení vůbec neví, jaká hudba zrovna hraje. Ani jeden z respondentů dříve hudbu neposlouchal.

Respondenta 9 mrzí, že nemůže poslouchat hudbu, ale ne kvůli hudbě takové, ale proto, že nikdy neslyšel zvuky, jako je šumění listí, zpěv ptáků apod.

Interpretace výsledků a diskuze

Pro tuto práci byla zvolena metoda polostrukturovaných rozhovorů, která je založena na verbální komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem. Do rozhovoru byli respondenti zvoleni přes Centrum podpory studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého v Olomouci a přes osobní známost. Respondenti odpovídali na otevřené otázky. Zpracování proběhlých rozhovorů probíhalo spojením navzájem si podobných otázek a následným vyhodnocením.

Co se týká významu hudby u osob se sluchovým postižením, určitě má hudba v životě těchto respondentů, kteří odpověděli, že hudbu poslouchají, nezastupitelné místo. V otázce číslo čtyři skoro všichni odpověděli, že se každý den věnují hudbě alespoň půl hodiny. V rozhovoru většina respondentů uvedla jako zdroj poslechu hudby internet a telefon, což je stejné jako u intaktní populace. Stejně tak i způsob poslechu hudby. Kromě pouštění si hudby nahlas, což dělají i intaktní lidé, skoro všichni využívají sluchátka. Z toho vyplývá, že když jim v tom nebrání těžké sluchové postižení a mohou poslouchat hudbu „běžným“ způsobem, žijí hudbou stejně jako slyšící lidé. Osobně mě trochu překvapily odpovědi na otázku třináct: „Máte při poslechu před sebou text písně?“ Ze začátku jsem předpokládala, že odpovědi budou kladné, mohlo by to lidem se sluchovým postižením pomoci lépe pochopit význam/obsah písně, ale opak byl pravdou. Někteří respondenti odpověděli, že si ho občas k písni pustí, ale určitě ho nevyužívají pokaždé. Zbytek, až na jednu výjimku, odpověděl, že nikoli. Dávám to za následek pravděpodobně nižšímu stupni sluchového postižení respondentů. Lidé s těžkým stupněm postižení sluchu by už pravděpodobně, v případě zájmu o hudbu, museli hledat nějakou alternativu, jak ji poslouchat a k textu by nejspíše došlo. Jeden respondent, který hudbu vůbec neposlouchá, uvádí, že pro něj hudba žádný význam nemá. I když doprovází manželku na koncert, přetrpí to, ale hudba mu nic neříká. Naopak pro druhého respondenta, který hudbu také neposlouchá, by hudba znamenala mnoho, ale sluchové postižení mu to neumožňuje. Nejraději by však slyšel zvuky, pro nás obyčejné, jako je zpěv ptáků či šustění listí.

Ohledně vztahu k hudbě se domnívám, že nejdůležitější roli zastává rodina, popřípadě širší okolí, které jedince nějakým způsobem ovlivňuje. Můžou to být rodiče, prarodiče, sourozenci nebo jiný člověk, se kterým jedinec přichází do kontaktu. Jestliže bude dítě v kontaktu s hudbou

už od nízkého věku, stačí například zpívané ukolébavky, je velká pravděpodobnost, že bude mít k hudbě kladný vztah i v dospělosti. Tomu nasvědčuje i fakt, že respondenti alespoň částečně preferují stejnou hudbu jako jejich rodiče. V rozhovorech se objevili jména jako The Beatles, Queen, Linkin Park, Chinaski, Jožka Černý, Imagine Dragons, Lucie Vondráčková, u jednoho respondenta i vážná hudba. Na první pohled nám může připadat, že tihle interpreti nemají vůbec nic společného. Když se na ně podíváme více detailněji, zjistíme, že se ve všech případech jedná o melodické a silně rytmické písně, což je pro osoby se sluchovým postižením lepší, než kdyby byla celá píseň jen na jednom tónu. Díky dobře rozeznatelnému rytmu a melodii tito lidé snadněji pochopí celou skladbu, její obsah i pocity, které chtěl autor posluchačům předat. Stejně jako intaktní lidé i osoby se sluchovým postižením poslouchají hudbu hlavně kvůli odpočinku, relaxaci, zlepšení nálady a vyplnění volného času. Respondent s tinnitem uvedl, že poslouchá hudbu mj. z důvodu přebíjení tinnitu, protože je to jediná chvíle, kdy na něj alespoň na chvíli nemyslí.

Většina respondentů uvedla, že v minulosti hráli nebo zkusili hrát na nějaký hudební nástroj či zpívat. Víceméně se ale všichni shodli, že se aktuálně ničemu nevěnují. Důvody už jsou ale rozdílné. Přibližně polovina dotazovaných odpověděla, že skončila kvůli škole a nedostatku volného času, druhá část na nic nehraje z důvodu sluchového postižení, které jim znemožňovalo se danému nástroji věnovat. Zde jsou výsledky velmi rozporuplné. Je tu možnost vidět, jak je každé postižení jiné, a hlavně jak se s ním dotyčný jedinec dokázal vyrovnat. Například respondent, který má praktickou hluchotu kompenzovanou oboustrannými kochleárními implantáty, hrál jako malý na flétnu a chtěl by se ještě naučit na kytaru. Snaží se jít si za svým cílem. Na druhou stranu jedinec se stejnou diagnózou, kterou má v tomto případě kompenzovanou jen jednostranně, se s kochleárním implantátem nesžil a s hudbou nemá absolutně žádný vztah. Další příklad uvedu u respondentů s lehkou a středně těžkou nedoslýchavostí. I když se jejich diagnózy liší, je zde vidět přístup, s jakým k tomu přistupují. Mezitím, co jedinec s lehkou nedoslýchavostí se snažil naučit hrát na kytaru, ale kvůli sluchovému postižení nedokáže pořádně rozeznávat doby, respondent se středně těžkou nedoslýchavostí, řekl, že to kvůli postižení nejde, takže ani na nic hrát nezkoušel. Na otázku, jestli by nechtěl například zkusit bubínek odpověděl, že by stejně nepoznal, kdy do něj buchnout. Hudebních akcí (koncertů, muzikálů, festivalů...) se účastní pouze dva respondenti, jeden o nich uvažuje. Další respondent mluví o hudebních akcích jako o ztrátě času, protože to

nemá žádný smysl. Ostatní se ničeho neúčastní z důvodu velkého hluku, který na těchto akcích většinou je a který tak respondentům se sluchovým postižením vadí.

Z dosažených výsledků je patrné, že osoby se sluchovým postižením, které se zapojily do rozhovorů, prožívají hudbu víceméně stejně jako intaktní lidé, tudíž lze říci, že se u nich význam hudby od intaktních lidí nijak zvlášť neliší. Aby však bylo možné tento výsledek více zobecnit, byla by potřeba daleko většího počtu respondentů.

Veškerá spolupráce s respondenty probíhala bez větších problémů. Byl kladen důraz na jednoduchost otázek, aby se předešlo případným nedorozuměním. Praktickou část bakalářské práce zkomplikoval nouzový stav vyhlášený vládou České republiky kvůli pandemii COVID–19. Z tohoto důvodu se s jedním respondentem komunikovalo přes email s případným doptáváním. Kvůli této situaci bylo do praktické části zahrnuto méně respondentů, než by bylo pro výzkum optimální, neboť nouzový stav znemožnil udělat rozhovor s dětmi na internátu pro osoby se sluchovým postižením.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce pojednává o problematice sluchového postižení a významu hudby v životě člověka. Význam hudby u osob se sluchovým postižením je oblast, která není zevrubně popsána. Určitě by bylo dobré se o toto téma zajímat a věnovat se mu více detailně, protože i osoby se sluchovým postižením poslouchají hudbu.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit význam hudby v životě osob se sluchovým postižením v České republice. Snaha poznat, jak tyto lidé hudbu vnímají, na kolik je pro ně v životě důležitá, zda pro ně znamená stejně jako pro osoby intaktní. Cíl této práce byl splněn, jelikož byly popsány dílčí cíle. Přidanou hodnotou jsou polostrukturované rozhovory s osobami se sluchovým postižením, které odpovídaly na otevřené otázky ohledně jejich vztahu k hudbě.

V úvodní kapitole jsem se věnovala sluchovému postižení obecně. V terminologii jsem se blíže zabývala následujícími pojmy. Sluchové postižení – co to je, kdy už lze hovořit o sluchovém postižení, kdo je osoba se sluchovým postižením. Jaký je rozdíl mezi sluchovou vadou a sluchovou poruchou. Kdo je člověk s nedoslýchavostí nebo naopak úplně neslyšící. Neopomenula jsem ani osoby trpící hluchoslepotou nebo presbykuzií. Je zde také vysvětlený, mezi laickou veřejností stále chybně užívaný, pojem hluchoněmota a komunita Neslyšících. Dále jsem se v této kapitole věnovala klasifikaci sluchového postižení, a to jak z hlediska období vzniku, místa a stupně sluchové ztráty. V neposlední řadě jsem se zabývala fyziologií lidského sluchu, patologií lidského sluchu a komunikací. V komunikaci jsou popsány různé komunikační systémy (většinový jazyk, odezírání, prstové abecedy, znakové systémy).

V druhé kapitole jsem se věnovala významu hudby, kde jsem se zaměřila na vývoj a historii významu hudby u člověka, na hudební vkus a emoce. Dále jaký má na nás hudba vliv nebo jak lze vnímat hudbu prostřednictvím vlastního těla. Nakonec jsem se zaměřila na možnost použít hudbu jako léčebnou metodu a na využití hudby ve výchově a vzdělávání.

Poslední kapitola teoretické části patří kultuře neslyšících, kde jsem se zabývala hlavně interpretací hudby pomocí znakového jazyka, tlumočením divadla, poezií, filmem a humorem neslyšících.

Praktická část je stěžejním bodem této bakalářské práce, protože se věnuje rozhovorům s osobami se sluchovým postižením. V rozhovorech je vidět, že se poslech hudby u respondentů

se sluchovým postižením nijak moc od intaktních lidí neliší. Abychom to ale mohli zobecnit, potřebovali bychom do výzkumu daleko více lidí. I hudební žánr se shoduje s tím, co poslouchají intaktní lidé v dnešní době. Co mě osobně trochu překvapilo, bylo to, že se většina respondentů nezúčastňuje žádných hudebních akcí, i když mají k hudbě pozitivní vztah. Je ale pravda, že na hlasitých koncertech je většinou hudba méně srozumitelná a to jim, z důvodu sluchové ztráty, ztěžuje poslech.

Doufám, že tato práce bude pro někoho inspirující a bude se chtít zabývat touto problematikou. Další bádání v této oblasti by se mohlo ubírat například ke zcela neslyšícím jedincům a k tomu, jak jim co nejlépe zpřístupnit kontakt s hudbou pomocí vibrací.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

BANDZONE.CZ. 2020. *Cava*. Cit. 2020-02-17. Dostupné z: <https://bandzone.cz/cavakapela?at=info>.

BARVÍKOVÁ, Jana. 2015. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání: dílčí část*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4616-5.

CAMPBELL, Don. 2008. *Mozartův efekt: naleznete sílu hudby, která uzdravuje tělo, posiluje mysl a rozvíjí tvořivého ducha*. 1. vyd. Praha: Eminent. ISBN 978-80-7281-336-0.

ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. 2008. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87218-10-5.

DINGOVÁ, Nad'a. 2020. *Experimentální tlumočení*. Cit. 2020-02-16. Dostupné z: <http://www.cktzj.com/co-vas-zajima/terminologie>.

DRŠATA, Jakub, Radan HAVLÍK, a kol. 2015. *Medicína hlavy a krku: Foniatrie – sluch*, 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš. ISBN 978-80-7311-159-5.

FILMDAT. 2020. *Awi film*. Cit. 2020-02-24. Dostupné z: <http://www.filmdat.cz/sdruzeni.php?detail=13>.

FYZIOklinika fyzioterapie. 2019. *Méniérová choroba*. Cit. 2019-08-28. Dostupné z: <https://www.fyzioklinika.cz/clanky-o-zdravi/menierova-choroba>.

GERLICOVÁ, Markéta. 2017. *Hudba léčí: Muzikoterapie pro každého*, 1. vyd. Praha: Reprotisk s.r.o. ISBN 978-80-270-2843-6.

HÁDKOVÁ, Kateřina. 2016. *Člověk se sluchovým postižením*, 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-619-2.

HORÁKOVÁ, Radka. 2011. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*, 1. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-225-3.

HORÁKOVÁ, Radka. 2012. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*, 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0084-0.

HÜBSCH, Vladimír a Zdeněk KAŠPAR. 2004. *Povídání o poruchách sluchu a o sluchadlech*, 1. vyd. Praha: Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR.

JANEČEK, Jiří. 2005. *Tlumočení hudby?* Cit. 2020-04-27. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/72-tlumoceni-hudby>.

JANOTOVÁ, Naděžda. 1999. *Odezírání u sluchově postižených*, 1. vyd. Praha: Septima. ISBN 80-7216-82-6.

JIRGLOVÁ, Lucie. 2013. *Kateřina Červinková Houšková – O zpívajících rukách, hudbě pro oči a skladbách neslyšících*. Cit. 2020-02-17. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/katerina-cervinkova-houskova-o-zpivajicich-rukach-hudbe-pro-oci-a-skladbach-neslysicich.html>.

JUNGWIRTHOVÁ, Iva. 2015. *Dítě se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ*, 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0944-7.

KISVETROVÁ, Helena. 2014. *Osoby se zdravotním postižením: vybrané kapitoly II: sluchové postižení*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4065-1.

KOSINOVÁ, Barbora. 2008. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina – kultura neslyšících*, 2. opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87153-94-9.

KRAHULCOVÁ, Beáta. 2002. *Komunikace sluchově postižených*, 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0329-2.

KRAHULCOVÁ, Beáta. 2014. *Komunikační systémy sluchově postižených*, 1. vyd. Praha: Beakra. ISBN 978-80-903863-2-7.

KRÁLOVÁ, Magda. 2020. *Intenzita zvuku*. Cit. 2020-02-06. Dostupné z: <https://edu.techmania.cz/cs/encyklopedie/fyzika/akustika/intenzita-zvuku>.

KRESÁNEK, Jozef. 2000. *Hudba a človek: Hudobné myslenie, Sociálna funkcia hudby, Hudobná psychológia*, 1. vyd. Bratislava: Hudobné centrum. ISBN 80-88884-18-7.

KŘEŠŤANOVÁ, Lucie. 2008. *Hele, koukněte na ten film! – o novém hodinovém filmu natočený českými neslyšícími*. Cit. 2020-04-14. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/513-hele-kouknete-na-ten-film>.

KUSÝ, Peter. 2018. *Interpersonálna teória hudby: teoretické východiská, výskumné rezultáty a možnosti aplikácie*, 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis. ISBN 978-80-568-0128-4.

LANGER, Jiří. 2013a. *Úvod do pedagogiky osob se sluchovým postižením*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3745-3.

LANGER, Jiří. 2013b. *Komunikace osob se sluchovým postižením*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3674-6.

LANGER, Jiří. 2013c. *Znakové systémy v komunikaci neslyšících*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3746-0.

LANGER, Jiří. 2014. *Student se sluchovým postižením na vysoké škole*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4214-3.

LANGER, Jiří a Eva SOURALOVÁ. 2013. *Výchova a vzdělávání osob se sluchovým postižením*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3701-9.

LEONHARDT, Annette. 2001. *Úvod do pedagogiky sluchovo postihnutých: so 44 obrázkami, 15 tabuľkami a 77 cvičeniami*, 1. vyd. Bratislava: Sapiientia. ISBN 80-967180-8-8.

MERKUNOVÁ, Alena a Miroslav OREL. 2008. *Anatomie a fyziologie člověka pro humanitní obory*, 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1521-6.

MICHALÍK, Jan. 2011. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*, 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-859-3.

MORAVEC, Tomáš a Asklepion.cz. 2019. *Poškození sluchu – Jak hluk poškozuje sluch?* Cit. 2019-08-29. Dostupné z: <http://www.ochranasluchu.cz/informace/poskozeni-sluchu.html>.

MOUREK, Jindřich. 2017. *Fyziologie: učebnice pro studenty zdravotnických oborů*, 2. dopl. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3918-2.

MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina. 2014. *Péče o dítě s postižením sluchu*, 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5034-7.

MUZIKOHRANÍ. 2013. *Skupina Tiché rytmy*. Cit. 2020-02-18. Dostupné z: <http://www.muzikohrani.cz/2013/12/bubnovani-neslysici-skupina-tiche-rytmy>.

NOVÁK, Martin. 2017. *Statistiky počtu osob se sluchovým postižením*. Cit. 2020-04-21. Dostupné z: <https://www.cun.cz/cs/blog/2017/05/17/statistiky-poctu-osob-se-sluchovym-postizenim/>.

OUKEJ. 2020. *Hands Dance*. Cit. 2020-02-17. Dostupné z: <https://ds-oukej.cz/hands-dance>.

POWELL, John. 2018. *Emoční síla krásných zvuků: aneb proč máme rádi hudbu*, 1. vyd. Olomouc: Anag. ISBN 978-80-7554-162-8.

PROCHÁZKOVÁ, Věra a Petr VYSUČEK. 2007. *Jak komunikovat s neslyšícím klientem?* 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 978-80-86991-18-4.

RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. 2003. *Speciální pedagogika*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0646-2.

ROKYTA, Richard. 2015. *Fyziologie a patologická fyziologie: pro klinickou praxi*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4867-2.

ROKYTA, Richard. 2016. *Fyziologie*, 3. dopl. vyd. Praha: Galén. ISBN 978-80-7492-238-1.

SKÁKALOVÁ, Tereza. 2014. *Dítě se sluchovým postižením*, 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-502-8.

SKÁKALOVÁ, Tereza. 2016. *Sluchová vada a její sociální dopady v dospělém věku*, 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-628-5.

SKÁKALOVÁ, Tereza. 2017. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*, 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-675-9.

SKUTIL, Martin a kol. 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*, 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

SLOWÍK, Josef. 2016. *Speciální pedagogika*, 2. aktual. dopl. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

TICHÝ JAZYK. 2020. *Neslyšící mají jinou formu tleskání?* Cit. 2020-04-16. Dostupné z: <http://tichyjazyk.cz/archiv/228>.

UHERÍK, Anton. 2013. *Nepočujúce dieťa: nepoznané a nepovšimnuté*, 1. vyd. Bratislava: Verbis. ISBN 978-80-970579-2-3.

VALENTA, Milan. 2014. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*, 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0602-6.

VYHNÁNKOVÁ, Ludmila. 2007. *Akutní středoušní záněty*. Cit. 2019-08-28. Dostupné z: <https://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2007/01/06.pdf>.

Zákon č. 155/1998 Sb. Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob.

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obr. č. 1	Forma tleskání u neslyšících	12
Obr. č. 2	Úvodní otázka: Posloucháte hudbu?	45

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1	Údaje o respondentech	44
Tab. č. 2	Otázka v rozhovoru 1, 2, 3	45
Tab. č. 3	Otázka v rozhovoru 4, 5, 6	46
Tab. č. 4	Otázka v rozhovoru 7, 8, 9	47
Tab. č. 5	Otázka v rozhovoru 10, 11, 12	48
Tab. č. 6	Otázka v rozhovoru 13, 14	49
Tab. č. 7	Otázka v rozhovoru 15, 16, 17	49

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Otázky k rozhovoru

PŘÍLOHA 1 – OTÁZKY K ROZHOVORU

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Věk:

Pohlaví:

Druh vašeho sluchového postižení:

Základní škola (běžný typ, pro osoby se sluch. postižením):

Měl jste ve škole hudební výchovu?

Střední škola (běžný typ, pro osoby se sluch. postižením):

Mají rodiče také nějaké sluchové postižení?

Máte sourozence? Má také nějaké sluchové postižení?

OTÁZKY

ÚVODNÍ OTÁZKA: POSLOUCHÁTE HUDBU?

Jestliže ANO, vyplňujte otázky 1-14, jestli Ne, vyplňujte otázky 15-17

- 1) Co nebo kdo Vás k hudbě přivedl, proč jsi ji začal poslouchat? Co, kdo má na to vliv?
- 2) Jaký žánr hudby máte nejraději?
- 3) Měl jste rád dříve jiný žánr?
- 4) Kolik času trávíte s hudbou? (Posloucháním písniček, hrou na hudební nástroj...)
- 5) Hrajete na nějaký hudební nástroj? Zpíváte? Chcete začít na něco hrát?
- 6) Zúčastňujete se hudebních akcí? (Koncert, festival, muzikál v divadle...)
- 7) Jaké interprety máte nejraději? (Jakého zpěváka, zpěvačku či kapelu)
- 8) Následujete v tomto rodiče? Máte rád toho samého zpěváka, zpěvačku nebo kapelu jako Vaši rodiče?
- 9) Jakým způsobem posloucháte hudbu? (Sluchátka v uších, v pokoji...)
- 10) Odkud nejvíce posloucháte hudbu? (Telefon, internet, rádio, televize ...)
- 11) Kdy / při jaké příležitosti posloucháte hudbu?
- 12) Proč posloucháte hudbu? (Pro zlepšení nálady, pro vyplnění volného času...)
- 13) Máte při poslechu před sebou text písně?
- 14) Posloucháte vše, co máte rád nebo si vybíráte podle aktuální nálady?
- 15) Proč neposloucháte hudbu? (Např. vyvolává to nepříjemné pocity)
- 16) Poslouchal jste někdy dřív hudbu?
- 17) Mrzí Vás, že neposloucháte hudbu? (Např. kvůli sluchovému postižení)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kateřina Skřivanová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020
Název práce:	Význam hudby v životě osob se sluchovým postižením
Název v angličtině:	The meaning of music in the life of hearing impaired people
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá významem hudby v životě osob se sluchovým postižením. Úvodní část se věnuje problematice sluchového postižení (terminologie, klasifikace sluchového postižení, fyziologie lidského sluchu, komunikace), dále pak významu hudby v životě člověka a kultuře neslyšících. Závěrečnou částí práce jsou rozhovory s lidmi se sluchovým postižením, ve kterých bylo cílem zjistit vztah osob se sluchovým postižením k hudbě.
Klíčová slova:	sluchové postižení, význam hudby, kultura neslyšících
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is focused on meaning of music in the life of hearing impaired people. The introductory part deals with the issues of hearing impairment (terminology, classification of hearing impairment, physiology of human hearing, communication), then the importance of music in human life and deaf culture. The final part of the work are interviews with people with hearing impairment, in which the aim was to find out the relationship of people with hearing impairment to music.
Klíčová slova v angličtině:	hearing impairment, meaning of music, deaf culture
Přílohy vázané v práci:	CD ROM
Rozsah práce:	62
Jazyk práce:	český jazyk